

**MEKANIZIMI:
PËRGATITJA PËR MBJELLJE**

REVISTË PËR BUJQËSI DHE ZHVILLIM RURAL

DUART BUJQËSORE TË VLERËSUARA

**Luledielli
përsëri në
rrezik të mos
jetë në fusha**

**Kikirikët e
Strumicës po
kthehen në
fushë**

**Lule e njohur
për kopshtet
maqedonase**

**Trëndafili
i egër**

KUNGULLI -
MBRETI I VJESHTËS

6

SI TA BËNI ATË TË DREJTË
VJELJA DHE RUAJTJA

10

MEKANIZIM ME SHTYTJE
ELEKTRIKE

13

UNAZIMI I
MBRETËRESHËS

14

ENTEROTOKSEMIA
(SËMUNDJA E
MBIUSHQIMIT)
TE DELET DHE DHITË

20

FEDERATA NACIONALË
E FERMERËVE

FEDERATA NACIONALË E FERMERËVE

Adresa: rr. Prolet, nr. 10/1-1, 1000 Shkup
Tel: +389 70 216 109
e-mail: nff@nff.org.mk
uebfaqe: www.nff.org.mk

AGROPUKA

Adresa: Lagjia e Re, Pukë
Tel. +355 212 2 2412. Mob.: +355 68 23 88 169/
+355 69 57 42 060/ +355 67 20 70 490
e-mail: agropuka@gmail.com
uebfaqe: www.agropuka.org

AGRINET ALBANIA

Adresa: Lagja 7 rr. "Ligor Rembeci"
Nr. 8, Korçë Albania
Tel: +355 82254655, Mob.: +355 684060530
Email: info@agrinet.al tpikuli@agrinet.al
uebfaqe: www.agrinet.al

WeEffect – Qendra Suedeze për Kooperativa, punon me organizatat partnere në mbi 20 vende, me vizion të botës së qëndrueshme dhe të drejtë të çliruar nga varfëria. WeEffect e mbështet revistën rajonale "Toka Ime" me qëllim që të zhvillohet lëvizja e bujqve në Ballkan dhe të përforcohet zëri i përbashkët i bujqve.

Revista për bujqësi dhe zhvillim rural "Toka ime" është revista e parë rajonale onlajn në gjuhën shqipe, që u dedikohet të gjitha palëve të interesuara në sektorin bujqësor dhe është e lirë dhe pa pagesë për të gjithë lexuesit. Çdo person fizik dhe juridik nuk ka të drejtë ta printojë dhe shesë revistën "Toka ime" për të realizuar fitim. Pronarë të kësaj reviste janë FNF, AGRINET, AGROPUKA për Shqipërinë, Maqedoninë dhe Kosovën. Ne jemi të hapur për bashkëpunime të reja dhe pronarë të rinj nga shtete të tjera me qëllim të vetëm zhvillim dhe bashkim të rajonit në suazat e sektorit bujqësor.

FEDERATA NACIONALË
E FERMERËVE

Toka ime, Dhjetor 2023

Botues: FNF

Adresa e selisë dhe redaksisë:
rr. Prolet, nr. 10/1-1,
1000 Shkup
e-mail: nff@nff.org.mk
Udhëheqës: Stevan Orozovic

Redaktori kryesor
dhe përgjegjës:
Biljana
Petrovska-Mitrevska
Botuar më:
Dhjetor 2023

Përktheu: Jordana Shemko-Georgievska

Bashkëpunëtorë profesionale:

Prof. dr. Zvezda Bogevska, Asoc. dr. Margarita
Davitkovska, Aleksandar Uzunov, Çao Çen, Tomislav
Nikolovski, prof. Dr. Dragi Tanevski

Dizajn: Brigada dizajn [brigada.mk]

Bujqësi: sfida dhe perspektiva për vitin 2024

Bujqësia në rajon po ballafaqohet me disa aspekte kritike që kërkojnë vëmendje dhe aksion

1. Ndryshimet klimatike dhe bujqësia

Ndryshimet klimatike nga viti në vit po bëhen më të dukshme dhe po ndikojnë fuqishëm mbi aktivitetet bujqësore. Temperaturat e larta, reshjet e paparashikuara të shiut, si dhe kushtet e tjera ekstreme kohore po krijojnë pasiguri në prodhimin e ushqimit. Në vitin 2024 duhet të përpilohen dhe të vendosen strategji dhe masa për përshtatje të bujqësisë me kushte e reja kohore.

2. Inovacionet teknologjike dhe digjitalizimi

Zbatimi i zgjidhjeve të reja teknologjike mund të kontribuojë theksueshëm në përmirësimin e efikasitetit dhe prodhimit në bujqësi. Institucionet dhe sektori privat duhet të investojnë në këto teknologji të përparuar që

ta lehtësojnë procesin e punës dhe të zmadhohet rendimenti.

3. Qëndrueshmëria e praktikave bujqësore

Qëndrueshmëria në bujqësi është qenësore për mbrojtjen e resurseve bujqësore dhe për ruajtjen e ekuilibrit të ekosistemit. Zbatimi i praktikave si bujqësi organike, riciklimi i bërrllokut dhe ruajtja e biodiversitetit duhet të jenë prioritet për bashkësinë bujqësore në vitin 2024.

4. Arsimi dhe mbështetja e bujqve të rinj dhe grave fermere

Bujqit e rinj dhe gratë fermere duhet të nxiten dhe të arsimohen që ta ndjekin dhe ta përparojnë bujqësinë tradicionale me ide të reja. Institucionet duhet të krijojnë programe dhe mbështetje financiare për të rinjtë dhe gratë fermere.

Në vitin 2024, bujqësia në rajon

Me respekt
Biljana Petrovska-Mitrevska
Redaktore e revistës për bujqësinë
"Toka ime"

do të jetë para shumë sfidash, por edhe hap dyer për zgjidhje inovative dhe të qëndrueshme. Me përpjekje të përbashkëta të institucioneve, organizatave joqeveritare, sektorit privat dhe bashkësisë së bujqve mund të ndërtojmë bujqësi të qëndrueshme.

LUFTË E PËRBASHKËT KUNDËR COVID 19

Luledielli

përsëri në rrezik të mos jetë në fusha

Thatësira e përgjysmoi rendimentin, kurse çmimi në bursë drastik më i ulët këtë vit

Kultivimi i lulediellit në fushat maqedonase ka shumë përparësi. Për të gjitha gjërat pozitive që sjell kjo kulturë industriale vajdhënëse, që disa vite më parë nisi me motivimin e fermerëve për ta kthyer këtë kulturë në fusha. Blerësit ofruan çmime më të larta blerjeje, shteti ndërhyri me subvencione më të larta dhe u prodhuan rreth 10 mijë tonë luledielli. Por këtë vit situata është krejtësisht ndryshe. Për shkak të tepricave të vajit bruto dhe lulediellit nga Ukraina për shkak të luftës me Rusinë, çmimi i kësaj kulture ka rënë në mënyrë drastike në tregjet botërore, kurse nga ana tjetër, kushtet e pafavorshme të motit të përjetuara nga fermerët shkaktuan të merren rendimente shumë të vogla, gjë që i vendos në një pozitë të palakmueshme që të mos mund t'i kthejnë as financat e investuara gjatë vitit të prodhimit.

- Çmimi vitin e kaluar

ka qenë 35 denarë, ndërsa sivjet është 20,5 denarë i sjellë në Veles. Kjo është një rënie drastike e çmimit që diktohet nga bursat botërore dhe shohim që është edhe çmimi në vendet përreth. Prandaj besojmë se shteti tani duhet t'i ndihmojë fermerët në këtë situatë me para nga fondi intervenues nga 6 deri në 7 denarë për kilogram që të mos humbasë interesi për kultivimin e kësaj kulture shumë të rëndësishme

që dalëngadalë ka filluar të kthehet në arat tona. Unë kam 50 hektarë me luledielli dhe këtë vit me përdorimin e të gjitha masave agroteknike rendimenti im mesatar është 1.2 ton, që lirisht mund të them që është i mirë për një vit si ky kur shoh se në rajonet e tjera dhe me shumicën e prodhuesve rendimentet janë nga 600 deri në maksimum 800 kilogramë për hektar. E mbollëm lulediellin në baltë për shkak të shirave të dendur në pranverë dhe më pas u kap nga thatësira kur duhej të ishte pjekur. Krahasuar me vitin e kaluar, prodhimi është përgjysmuar, thotë Mile Kebakoski, prodhues i lulediellit nga Rajoni i Prilepit.

- Edhe pse Manastiri ka disa nga tokat më pjellore, rendimentet këtë vit për shkak të ndryshimeve klimatike janë shumë të vogla, gjithashtu edhe çmimi është i pakënaqshëm, gjë që e bën këtë prodhim joprofitabël. Për një pjesë të mad-

he të fermerëve do të jetë vendimtare nëse do të mbjellin luledielli në rotacionin e tyre, nëse nuk ka mbështetje nga shteti. Humbjet do të jenë të shumfishta sepse këtë vit do të jenë në të kuq me prodhimtarinë, por do të kenë rendiment më të ulët për grurin dhe misrin nëse e përjashtojnë lulediellin nga rrotullimi dhe e harrojnë si kulturë, tha Sasho Petrovski, prodhues luledielli nga Rajoni i Manastirit.

Një nga blerësit më të mëdhenj të lulediellit në një vit si ky kur ka rendimente të reduktuara dhe presion nga çmimet e ulëta të aksioneve, e konsideron si goditje shtesë rritjen e TVSH-së nga 5% në 10%.

- Luledielli nuk është luks dhe nuk e

di pse u rrit taksa për këtë kulturë vajore, e cila përdoret ekskluzivisht për prodhimin e vajit ushqimor, me interes strategjik për shtetin dhe fermerët. Nuk shohim asnjë logjikë që lënda e parë të taksohet me 10 për qind dhe vaji që përfitohet më tej të taksohet me 5 për qind, prandaj i bëjmë apel qeverisë që të rishqyrtojë këtë vendim. Vitin e kaluar kemi blerë 9800 tonë, kurse këtë vit vetëm 3800 tonë luledielli maqedonas. Thatësira luajti një rol të madh këtë vit dhe i vuri fermerët në një situatë të keqe, e cila u pasua nga çmimi i ulët i blerjes që diktoi konkurrencën. Në Serbi luledielli paguhej 320 euro për ton, kurse ne paguam 330 euro për ton, që ende nuk mjafton, tha Goran Lazov, drejtor ekzekutiv në Kristal Veles.

Dhe shkenca është dakord se luledielli mezi është kthyer në fushë pas shumë vitesh. Por këtë vit, kushtet e motit dhe çmimet e ulëta të blerjes kërcënojnë ta hedhin sërish në harresë.

- Luledielli është një kulturë vajore industriale jashtëzakonisht e rëndësishme. Është shumë e rëndësishme për rotacionin e të korrave që fermerët e njohin më së miri, pastaj është e rëndësishme për furnizimin e popullatës me vaj ushqimor si produkt i rëndësishëm strategjik, gjithashtu kontribuon në prodhimtarinë më të lartë të qumështit të lopët me nënproduktin e lulediellit, kurse mjalti mund të të llogaritet ndër avantazhet e shumta që marrin bletarët. Lufta në Ukrainë dhe destabilizimi i tregut, kur nuk kishte vend për të importuar vaj të parafinuar, na zgjoi pak për ta rikthyer këtë kulturë në fushë. Fatkeqësisht, kemi pasur një vit të keq nga pikëpamja klimatike e ndjekur nga një thatësi e gjatë dhe kjo kulturë, megjithëse është

më rezistente ndaj kushteve të thatësisë, në faza të caktuara nëse nuk ka reshje shiu duhet të ketë dy ujitje, të cilat, për fat të keq, në vendin tonë vështirë se dikush mund t'i sigurojë për shkak të mbulimit të dobët me sisteme vaditëse. Ndoshta nuk duhet të harrojmë edhe kulturat e tjera vajore siç është rrepka vajdhënëse e cila jep rendimente më të larta dhe ka çmim më të lartë blerjeje që mund të kërkohet ndryshim në shprehite e konsumatorit për ta pasur atë si zëvendësim të lulediellit, tha profesori Zoran Dimov nga Fakulteti i Shkencave Bujqësore dhe Ushqimit nga Shkupi. ●

Kungulli - Mbreti i vjeshtës

Foto 1.
Lloje të ndryshme kungujsh

Në Amerikën qendrore kungulli është një nga ushqimet kryesore të qytetërimeve të lashta

Autori: Prof. dr. Zvezda Bogevska -
FAKULTETI I SHKENCAVE BUJQËSORE
DHE USHQIMIT, UKEM

Kungujt përfshijnë një numër të madh specimesh që janë kultivuar shumë kohë më parë (Foto 1). Ata e kanë prejardhjen nga Amerika Qendrore dhe, së bashku me misrin, ishin ushqimi kryesor i qytetërimeve të lashta (Inkas, Majans dhe Azteks). Ata u sollën në Evropë pas zbulimit të Amerikës.

Varietetet e kultivuara të kungujve u përkasin kryesisht këtyre tri llojeve bazë: Cucurbita pepo L. - kungulli i zakonshëm (Foto 2), Cucurbita maxima Duch. - kungull misër (Foto 3) dhe Cucurbita moshata Poir.- kungull muskat ose sheqer (Foto 3).

Këto tri lloje kungujsh ndryshojnë nga njëri-tjetri nga një sërë karakteristikash morfologjike, si në organet vegjetative ashtu edhe ato gjeneruese. Dallimet ekzistojnë në kërcellin, gjethen, pjesa me push, kërcellin e frutave, formën e

Foto 2. Kungulli i zakonshëm

Foto 3. Kungull misri

frutave, mezo-karpinën (pjesën e mish) dhe farën. Shenja më karakteristike me të cilën mund të dallohen llojet individuale të kungujve është kërcelli i frutave (Tabela 1).

Foto 4. Kungull muskat

Nga të gjitha llojet më shumë kultivohet kungulli i zakonshëm, kryesisht për ushqimin e bagëtive, kungujt për përgatitjen e gjellëve të ndryshme për konsum njerëzor dhe në një masë më të vogël kultivohet kungulli misër, kungulli muskat etj. Me kungujt, frutat e pjekurisë së ndryshme përdoren për ushqim, menjëherë pasi frutat janë ngurtësuar, për përgatitjen e zierjeve të ndryshme, sallatave, pjekje dhe zierje, marinim, turshi dhe tharje. Kungulli misër dhe kungulli muskat, ose arrëmshk përdoren ekskluzivisht në pjekurinë fiziologjike si i pjekur dhe i zier për përgatitjen e ushqimeve të ndryshme, veçanërisht për fëmijët, por edhe për përgatitjen e reçelrave, mar-melatave dhe produkteve të thata.

Tabela 1. Karakteristikat morfologjike të llojeve të ndryshme të kungujve

Shenja morfologjike	Cucurbita pepo L.	Cucurbita maxima Duch.	Cucurbita moshata Poir.
Trungu	i mprehtë, trekëndësh, me brazda	cilindrik	këndor
Gjethja	pesë pjesësh	Formë veshke	I prerë me pjesë që arrijnë deri në nervin kryesor
Pushi	gjemba të mprehta	qime të holla	qime të holla
Kërcelli i frutës	prizmatik, me brinjë të mprehtë	cilindrik, i lëmuar, мазна	Me brazda, i zgjeruar në bazë
Forma e frutës	e rrafshuar, e rrumbullakët ose cilindrike	e rrafshët	e zgjatur, fruta ngushtohet në mes
Tuli i frutës	me qime	i brishtë dhe i lëngshëm	e fortë, i lëngshëm
Fara	e bardhë në të bardhë në gri me teh të lëmuar	e madhe, e lëmuar me teh të trashë, portokalli	e bardhë në gri

Nga farat merret vaj ushqimor shumë cilësor.

Kungujt janë bimë të klimës së ngrohtë. Temperatura optimale për rritjen e organeve vegetative është rreth 25°C, për formimin e organeve gjeneruese rreth 25-27°C. Ndalon rritjen dhe zhvillimin në temperaturë nën 15°C, humb në -1°C. Kungujt janë bimë tipike heliofile, edhe pse mund të tolerojnë hije të lehta kur rriten si një kulturë e përbashkët në kombinim me fasulet dhe misrin. Sipas strukturës së organeve vegetative, kungujt janë shumë të ndjeshëm ndaj mungesës së ujit. Lagështia e tokës gjatë gjithë vegetacionit duhet të jetë konstante dhe rreth 80% e PVK, ndërsa lagështia e ajrit duhet të mbahet në nivelin 70%. Rezultatet më të mira arrihen kur rriten në toka të ngrohta, strukturore, pjellore me kullim të lehtë, me përmbajtje të lartë të lëndës organike. Kërkon ekspozim

jugor. Në rotacionin e të korrave të kopshtit, vijnë të parët dhe nuk tolerojnë kultivimin në monokulturë. Kungujt nuk duhet të rriten kurrë në të njëjtën parcelë menjëherë pas një kulture tjetër nga e njëjta familje kurse në të njëjtin vend vetëm pas 4 vjetësh. Kungujt rriten me të njëjtin sukses me mbjellje të drejtpërdrejta ose me paraprodhim të fidanëve. Mbjellja ose mbjellja në

botanikisht (përveç kungujve) me shenja të humbjes së shkëlqimit në sipërfaqen e frutave dhe me kërcell të tharë pranë frutave.

Frutat mbledhen me një gjatësi të kërcellit të frutave 2,5 cm. Kungujt paktohen në qese rrjetë, madhësi dhe formë sipas kërkesave të konsumatorit. Peshë neto e qeseve rrjetë nuk duhet të kalojë 23kg.

vend të hapur ndodh kur toka është ngrohur mjaftueshëm, domethënë nga fundi i prillit, por më mirë nga mesi i majit. Kungujt me kërcell të poshtëm mbillen në një distancë prej 2 x 1 m ose 3 x 1 m me dy bimë në një vatër. Kungull i njomë mbillet në një distancë prej 120-150 x 60-80cm. Shpesh në një vatër mbillen 4-5 fara dhe më vonë lihen 2-3 bimët më të zhvilluara. Për 1 ha nevojiten 3-5 kg farë. Gjatë vegjetacionit, bëhet rrallimi, tharja, ujitja, ushqyerja dhe mbrojtja e rregullt nga sëmundjet dhe dëmtuesit. Kungujt mbledhen kur frutat janë pjekur

Gjithashtu, për paketimin e kungujve përdoren pllaka fibër njësh-tresore ose dyshtresore me ndarje të brendshme. Për periudhën sa më të gjatë të marketingut, për të ruajtur cilësinë, kungujt ruhen në 12-13°C. Temperaturat më të ulëta ndikojnë në humbjen e aromës-shijes si dhe dëmtimet në formën e dhëmbëzimit të frutave të prirur për kalbje. Lagështia optimale relative e ajrit duhet të jetë 60% ose brenda intervalit 50 deri në 70%. Kungulli i njomë ruhet në temperaturë 5 deri në 10°C dhe lagështia relative 95%. ●

Kikirikët e Strumicës po kthehen në fushë

Në Novo Sellë në 20 hektarë kultivohet kikirikët e imët të Strumicës brend i njohur për këtë rajon

Në grupin e kulturave të harruara deri vonë futeshin edhe kikirikët e Strumicës. Ky prodhim ishte në prag të zhdukjes së plotë për shkak të nevojës për punë që po bëhet gjithnjë e më pak e disponueshme, si dhe për shkak të metodës specifike të kultivimit. Por entuziastët që vendosën të angazhoheshin në prodhimin bujqësor në mënyrë profesionale në kërkim të një kulture bujqësore autoktone në rajonin e tyre, vendosën të angazhoheshin seriozisht në prodhimin e kikirikut. Cvetanço Gjorgjiev nga Novo Sella e Strumicës gjatë gjithë jetës së tij është marrë me bujqësi. I pajisur me makineri moderne për të gjitha operacionet e nevojshme prodhuese, ai vendosi disa vite më parë t'i përkushtohej prodhimit të kikirikëve, diçka që është pothuajse në prag të zhdukjes në këtë rajon dhe ku është në dispozicion është në zona shumë të vogla

- Ideja është që të rikthehet shkëlqimi i një marke tashmë ekzistuese për këtë rajon me qëllimin kryesor ruajtjen e prodhimit të farës së vjetër të kikirikut që është shumë mirë i përshtatur me klimën tonë. Maqedonia është e varur nga importi i arave, ndaj më duket interesant kthimi i kikirikut të vogël të Strumicës, i cili ka aromë specifike dhe shije të këndshme. Vitin e parë nuk arritëm të merrnim farë të mjaftueshme, kështu që na u desh të punonim dy vjet rresht për të prodhuar farë të mjaftueshme. Tani jam në vitin e tretë të prodhimit dhe kultivoj kikirikë në 20 hektarë, nga të cilat pres 15-20 tonë prodhim me shpresën se në sezonin

e ardhshëm do të kemi shumë më tepër sepse më së shumti varet nga kushtet atmosferike, - tha Cvetanço Gjorgjiev, fermer nga Novo Sella.

Kikirikët si kulturë janë specifike për kultivim dhe teknologjia e prodhimit dhe masat e nevojshme agroteknike në një korrije janë diçka që duhet mësuar gjatë prodhimit sepse askush nuk e ka bërë këtë lloj kultivimi më parë. E gjithë eksperiencia bujqësore që mund të mblidhte nga të moshuarit lidhet me mënyrën manuale të bujqësisë në sipërfaqe të vogla, diçka që në ditët e sotme me tregje të hapura dhe kikirikë të importuar me çmime të ulëta do ta bënte të padobishme nëse nuk do të kultivohej në sipërfaqe më të mëdha.

- Kjo që po bëjmë është kultivimi për herë të parë i mekanizuar i kikirikëve të Strumicës, për të gjithë procesin e punës duhet të kemi mekanizim që të mund të kultivojmë edhe kikirikë në sipërfaqe të mëdha. Por në një kohë kur mungesa e fuqisë punëtore është një problem i madh, na u desh të investonim në blerjen e makinerive për mekanizim të plotë, për të cilat ka makineri në botë. Ne i vlerësojmë njohuritë nga të moshuarit që kultivonin kikirikë,

por megjithatë ka disa dallime. Tani me këto sipërfaqe të mëdha dhe me tre vjet kultivim, mund të themi se i kemi zbuluar të gjitha sekretet e këtij prodhimi, shton Gjorgjiev.

Bima duhet të njihet dhe t'i jepet gjithçka ashtu siç duhet sepse edhe një gabim i vogël në një zonë të tillë mund të thotë shumë për produktivitetin dhe përfitimin.

- Si të gjitha bishtajoret, edhe kikirikët janë fiksues të azotit, domethënë janë në gjendje të ruajnë azotin nga ajri në rrënjë në tokë. Por për ta, ai azot është akoma toksik nëse riprodhoni kikirikë në të njëjtat zona. Kjo është arsyeja pse është jashtëzakonisht e rëndësishme të zbatohet rotacioni i duhur i të korrave, domethënë të mbillet një kulturë që do ta konsumojë atë azot në tokë pas kikirikëve. Për të pasur një rendiment të mirë, kikirikët kanë nevojë për më shumë minerale si kalcium, magnez, stroncium etj., në mënyrë që të formojnë një kikirikë të shëndetshëm në rizomën e saj, e cila do të ketë arra të shëndetshme. Ke ne shpesh ngatërrohet termi rrënjë me rizomë. Rrënja është pjesë e veçantë, si në të gjitha bimët, nëpërmjet së cilës nxirret uji dhe lëndët ushqyese të nevojshme. Si kulturë nuk i pëlqen shumë uji, por nuk i pëlqen as shumë mungesa e

lagështirës. Megjithatë, është e nevojshme të dihet se kur dhe si të shkaktohet një lloj stressi që do të iniciojë bimën të lëshojë rizoma në pjesën sipërfaqësore të tokës ku formohen

bishta -
jat në
të cilat
rriten
kikirikët.

Kikirikët i pëlqejnë tokat e shkrifëta dhe e pëlqejnë prashitjen mjaft të mirë ndërmjet rreshtave, pa praninë e barërave të këqija. Këtu nuk ka nevojë të blini fara, por ato rimbillen. Vitin e parë bleva farë nga një burrë nga fshati Borisovë, për të cilin më theksuan se e kishte ruajtur farën e vjetër dhe me të mbolla një sipërfaqe prej një hektari, kështu që i përdorëm të gjitha farat për vitin e dytë, kur kishim 1.5 ton për të shitur dhe tashmë këtë vit presim 15-20 tonë për shitje. Nëse gjithçka shkon ashtu siç duhet, rendimenti duhet të shkojë nga 1.5 ton për hektar dhe kemi arritur mesatarisht një ton për momentin, shton Gjorgjiev.

Ky vit nuk ishte i favorshëm për pothuajse të gjitha prodhimet bujqësore, duke përfshirë edhe prodhimin e kikirikut. Ka pasur shumë shi gjatë periudhës së mbjelljes dhe më pas ka pasur një thatësi të zgjatur.

- Këtë vit patëm një problem me të cilin u përballëm sepse shirat e dendur shkaktuan formimin e një kore në vetë tokën, e cila kërcënoi të parandalonte mbirjen e sukseshme të kikirikëve të mbjellë, për të cilën na u desh të blinim shpejt një makinë dhe ta kapërcenim këtë problem. Pasi mbiu, në maj dhe qershor kishim shumë shi dhe toka ishte lagur, e më pas duhej të vaditeshim dhe të ishim vazhdimisht të pranishëm në sipërfaqe për të monitoruar sëmundjet, insektet dhe në fund baldosat dhe derrat e egër. Ajo që është sfiduese për sipërfaqe të mëdha është vjelja e frutave. Ne kemi një makinë që nxjerrë bimët dhe i lë ato me kokë poshtë në fushë në një rresht të vetëm pas me kikirikët lart që të thahen natyrshëm në parcelë. Më pas kemi marrë një vjelëse të zvarritur që i ndan kikirikët nga bima dhe më tej kalojnë në tharje shtesë e cila zakonisht shkon në një serë ku ka temperaturë dhe rrymë dhe në fund përpunohen në një makinë vibruese që ka një sistem kullimi dhe pastri mi që të mund të dalin në shitje të pastër, tha Gjorgjiev.

Plasmani i kikirikëve nuk është problem dhe kërkesa më e madhe është në muajt e dimrit, kur është periudha e agjërimit dhe kreshmës dhe më pas çdo shtëpi blen kikirikë. Prodhimi aktual maqedonas ende nuk i plotëson as 2% të nevojave. Nëse problemi me prodhimin tjetër bujqësor është plasmani, kjo është kulturë që mund të qëndrojë për një periudhë të caktuar dhe të presë për plasman. Ndoshta në të ardhmen do të mendohet për marrëdhënie bashkëpunimi për përdorimin e këtyre makinerive të blera, por problemi i madh janë parcelat e vogla që tradicionalisht janë të pranishme në rajonin tonë. Blloku duhet të jetë mbi një hektar në mënyrë që makineria të funksionojë që të mos ketë shumë humbje.

- Planet janë që të rriten më tej sipërfaqet me kikirikë deri në 50%, sepse sa më të mëdha të jenë sipërfaqet, aq më të larta janë fitimet dhe kthimi nga investimi në numrin e madh të makinerive.

Tharja është operacioni më i rëndësishëm në teknologjinë e qepës pas vjeljes. Ajo zvogëlon humbjet pas vjeljes dhe humbjet e lagështisë duke hequr lagështinë e tepërt nga lëvozhga e jashtme e jashtme dhe qafa e të korrave të freskëta në një nivel që do të minimizojë humbjet e brendshme dhe rrudhat dhe do të çojë në një reduktim të infeksionit mikrobik. Nëse tharja kryhet në fushë, temperatura nuk duhet të jetë më e ulët se 24°C. Përveç tharjes natyrale, praktikohet edhe tharja e detyruar me ajër. Rezultatet më të mira arrihen në një temperaturë prej rreth 38°C dhe një lagështi relative jo më të lartë se 80% për një periudhë rreth një jave.

Si ta bëni a VJELJA DH

Shkruan: as. dr. Zvezda Bogoevska,
as. dr. Margarita Davitkovska

Si te të gjitha kulturat e perimeve, korrja dhe ruajtja janë të rëndësishme për qepët. Fermerët duhet t'i kushtojnë vëmendje vjeljes së qepëve në mot të thatë, sepse nëse bie shi ose kur lagështia është e lartë, rritet ndjeshmëria ndaj sëmundjeve pas vjeljes. Në momentin e vjeljes, bishtajat duhet të jenë të forta, me qafë të mbyllur të pjekur dhe me lëvozhgë mbuluese dhe me dimension (madhësi) të përshtatshme. Gjatë korrjes, duhet të hidhen kokrrat e dëmtuara (e dëmtuara nga insektet, me djegie, të papjekura dhe të dëmtuara).

Sipas disa studimeve, nëse përqindja e kërcellit të rremë të kalbur është 20-50%, depërtimi gjatë ruajtjes zvogëlohet, por për këtë arsye të ardhurat totale zvogëlohen me 15% në krahasim me vjeljen kur përqindja e kërcellit të kalbur është 80%. Rezultatet e hulumtimeve të tjera kanë treguar se korrja mund të vonojë deri në 100% maturimin pa rritur humbjet e marketingut gjatë ruajtjes ose duke ulur cilësinë gjatë afatit të ruajtjes. Megjithatë, në praktikë, pranohet që vjelja të kryhet kur 50-80% e masës mbetë tokësore të jetë shtrirë mbi truall.

Qepa mbledhet manualisht ose mekanikisht. Vilet me dorë me rrënjë, ndërsa vjelja e mekanizuar zakonisht bëhet në dy faza (së pari hiqet qepa dhe lihet në shirita të thatet

RUAJTJA E RREGULLT

Kushtet e ruajtjes. Temperatura optimale është 0-2°C, kurse lagështia relative 65-70% (varg 65-80%). Ftohja e shpejtë nuk kërkohet. Nëse dëshironi të mbani qepën për një kohë më të gjatë, atëherë është e nevojshme që të ulni temperaturën në nivelin e kërkuar sa më shpejt. Gjatësia e ruajtjes. Në kushte të temperaturës dhe lagështisë optimale, qepët mund të ruhen me sukses nga

1-8 muaj në varësi të varietetit. Pika e ngrirjes: -0,8°C. Atmosferë e kontrolluar. Në kultivarët me potencial të gjatë ruajtjeje, nuk u vu re asnjë përfitim nga aplikimi i një atmosfere të kontrolluar. Kokrrat mund të dëmtohet nëse përmbajtja e oksigjenit në atmosferën e ruajtjes është nën 1% dhe përmbajtja e oksidit të karbonit IV është mbi 10%. Përdorimi komercial i një atmosfere të kontrolluar prej 3% O₂ dhe 5-7% CO₂ rekomandohet për ruajtjen e varieteteve të qepëve të ëmbla me potencial të ulët ruajtjeje.

të të drejtë E RUAJTJA

ÇRREGULLIME GJATË RUAJTJES

Mbirja është problemi më i madh gjatë ruajtjes dhe shkakton humbjet më të mëdha. Me zbatimin e kushteve të rekomanduara zvogëlohen problemet, p.sh. humbjet gjatë ruajtjes. Gjatë ruajtjes, mund të shfaqet një çrregullim fiziologjik - luspave të ngjashme me melin, të cilat u shfaqën për herë të parë në Evropën Veriore. Vetë procesi i formimit të luspave quhet teoria e mbyrtjes. Vjeljet e vona, temperaturat e larta për tharje apo përpunim, si dhe tharja e zgjatur janë arsyeja e shfaqjes së luspave.

Për të shmangur çrregullime të tilla fiziologjike, rekomandohet:

- korrje e hershme (jo më vonë se 50-80% e uljes së masës nëntokësore);
- trajtimi i kujdesshëm i kokrrave;
- të shmanget korrja në mot të lagësht;
- tharja duhet të kryhet në kuti dhe jo në pirqje të larta për të shmangur trysinë;
- temperatura e tharjes duhet të jetë më e ulët se 25°C (temperatura të tilla të larta rekomandohen për ngjyrosje më të errët të lëvozhgave të thata mbuluese).

5-10 ditë dhe më pas mblidhet dhe çohet në ruajtje).

Tharja është operacioni më i rëndësishëm në teknologjinë e qepës pas vjeljes. Kjo zvogëlon humbjet pas vjeljes dhe humbjet e lagështisë duke hequr lagështinë e tepërt nga lëvozhga e jashtme dhe qafa e të korrave të freskëta në një nivel që do të minimizojë humbjet e brendshme dhe rrudhat dhe do të çojë në një reduktim të infeksionit mikrobik. Nëse tharja kryhet në fushë, temperatura nuk duhet të jetë më e ulët se 24°C. Përveç tharjes natyrale, praktikohet edhe tharja e detyruar me ajër. Rezultatet më të mira ar-

rihen në një temperaturë prej rreth 38°C dhe një lagështi relative jo më të lartë se 80% për një periudhë rreth një jave.

Tharja zvogëlon masën e kokrrave dhe duke qenë se ato shiten kryesisht në bazë të masës së tyre, aritja e nivelit të dëshiruar të dehidrimit është kritike. Humbjet në masë prej 3-5% janë normale në kushtet e tharjes në ambient dhe deri në 10% në tharjen artificiale (të detyruar).

Në Angli, fluksi i ajrit në 26-28% gradë është përdorur që nga viti 1975 për të tharë qepën. Është

e nevojshme të hiqni lagështinë e tepërt në tri ditë. Më pas qepa thahet në 25°C për 3-4 orë në ditë, derisa qafa të thahet. Pastaj temperatura ulet dhe mbahet në 0°C në magazinat e ftohta. Sistemet moderne të tharjes kanë një kapacitet prej 2000 t.

Gjatësia e fazës së fjetur varet nga varieteti, që do të thotë se sukcesi i ruajtjes varet nga varieteti. Më mirë mbahen varietetet me një numër më të madh gjethesh të mbyllura me lëng, një numër më të madh gjethesh të thata, me më shumë se 14% lëndë të thatë (varietetet djegëse) dhe disakaride. Varietetet me një periudhë të shkurtër prehje mbahen më shkurt dhe kanë një përmbajtje të lëndës së thatë nën 10% (varietetet e ëmbla) dhe e kanë origjinën nga gjerësia gjeografike jugore.

Erën e qepëve e marrin shpesh edhe produkte të tjera në mjedis, ndaj preferohet që të mbahen veçmas, me përjashtim të disa kulturave që lidhen me to si hudhra. Gjatë pastrimit, qepa pastrohet nga gjethet e thata të tepërta dhe qafa duhet të pritet në një gjatësi prej 2 cm. ●

Lule e njohur për kopshtet maqedonase

Shkruan: Asoc. dr. Margarita Davitkovska,
asistente dr. Zvezda Bogoevska

Kumaku njihet si një nga lulet më të zakonshme në kopshtet maqedonase. Ngjall ndjesi të këndshme gjatë kujtimeve dhe lojërave të fëmijërisë në kopshtet e bukura të gjysheve tona me kumak (lule kadife) të verdhë dhe portokalli.

Emri latin i kumakut është *Tagetes sp.* Llojet e gjinisë *Tagetes* e kanë origjinën nga zonat tropikale të Amerikës dhe u sollën në Evropë në shekullin e 16-të. Gjinia *Tagetes* i përket familjes *Asteraceae*.

Përhapja e kumakut bëhet me farë. Prodhimi i fidanëve bëhet në shtretër të ftohtë në fund të marsit ose në fillim të prillit. Fidanët janë të ndjeshëm ndaj temperaturave të ulëta dhe për këtë arsye mbjellja në natyrë bëhet në muajin maj, kur nuk ka rrezik për ngrica. Bimët mbillen në një distancë prej 20-60 cm, në varësi të lartësisë së kërcellit. Lulëzimi fillon 60-70 ditë pas mbjelljes.

Kumaku rritet lehtë sepse toleron thatësinë dhe rrezet e diellit me intensitet të lartë. Por mund të rritet edhe në hije të pjesshme. Cilësia e tij rritet me ushqim shtesë dhe ujtitjen e rregullt.

Kumaku përdoret gjerësisht. Varietetet e ulëta përdoren për të bërë kufij lulesh, ato mesatare-të larta përdoren për të formuar shtretër lulesh dhe ato të larta përdoren për të formuar grupe lulesh dhe si lule të prera. Ato përdoren edhe si lule ballkoni.

KARAKTERISTIKAT

Llojet e gjinisë *Tagetes* formojnë një kërcell të degëzuar dendur, me gjethe me dhëmbëza dhe të prera thellë. Lulet janë në formë tubore dhe tabelare, të mbledhura në tufë lulesh në formë koke, me ngjyrë të verdhë, portokalli ose të kuqe-kafe. Lulëzimi zgjat gjatë verës, deri në ngricat e vjeshtës. Në florikulturë, speciet më të rëndësishme janë *Tagetes erecta L.*, *Tagetes patula L.* dhe *Tagetes signata Bartl.* Prej tyre, ka varietete të shumta që ndryshojnë në lartësinë e bimëve (nga 20-100 cm), si dhe në madhësinë e lulëzimit.

Tagetes erecta L.

Tagetes patula L.

Tagetes signata Bartl.

Mekanizim me shtytje elektrike

Sa do të presim që të fillojë prodhimi në seri dhe zbatimi i gjerë në bujqësi

Llojet të caktuara të makinerive bujqësore lëvizin prej kohësh me shtytje elektrike. Por do ta gjejmë traktorët elektrikë zbatimin praktik apo do të mbeten vetëm ëndërr e inxhinierëve? Ferma e së ardhmes shqyrtoi teknologjitë e reja dhe aplikimin e tyre. Hyn në traktor, e ndez dhe ka heshtje, por nuk ka vend për shqetësim apo për të kontrolluar menjëherë nën kapuç për ndonjë defekt, por duhet përvoja e një traktoristi që do të përdorë një traktor elektrik në të ardhmen. Sot është e mundur të merrni një ushqyes ose ngarkues me një makinë elektrike që nuk lëshon asnjë gaz të dëmshëm në fermë gjatë kryerjes së detyrave të caktuara me to. Përveç kësaj, nëse burimet e rinovueshme të energjisë përdoren për të karikuar bateritë, atëherë emetimi i gazrave të dëmshëm zvogëlohet më tej. Fuqia e këtyre makinerive me bateri është një zgjidhje praktike, pjesërisht për shkak të forcës së ulët që kërkohet për të lëvizur këto makineri dhe pjesërisht për shkak të përdorimit të rastësishëm që u jep atyre hapësirë dhe kohë për të rimbushur bateritë, ndryshe nga traktorët që duhet të jenë gati për të punuar, për detyra të rënda në parcela ndonjëherë gjatë gjithë ditës që është e vështirë për t'u kapërcyer në raport me motorët me naftë.

SHTYRJE ELEKTRIKE

Përfaqësuesit e këtij burimi energjie besojnë se situata mund të kthehet në favor të tyre nëse industritë e mëdha të makinave vazhdojnë me investimet në automjete elektrike. Ata besojnë se nëse do të ketë një zhvillim të sistemeve të baterive për sa i përket kohëzgjatjes më të gjatë dhe kohës më të shkurtër të karikimit, i gjithë ky segment do të përparojë dhe çmimi do të fillojë të ulet, gjë që do t'i bëjë ato më të përballueshme.

Furnizuesi vetëlëvizës TMR tashmë funksionon me 100% energji elektrike, gjë që lejon kosto më të ulëta funksionimi dhe mirëmbajtjeje në krahasim me një traktor me naftë. Kjo është veçanërisht e theksuar në fermat që kanë instaluar fotovoltaike në çatitë e tyre ose përdorin burime të tjera të rinovueshme të energjisë. Ky furnizues i boshtit të përparmë ka një motor elektrik 18 kilovat i cili është i mjaftueshëm për të drejtuar deri në 25 km/h dhe një motor tjetër elektrik 15 kilovat për të drejtuar rrotullën në mikserin e ushqimit, i cili është dëshmuar se ka fuqi të mjaftueshme për të shtypur rotobalet dhe për të prodhuar një përzierje homogjene në të. Një karikim i baterisë është i mjaftueshëm për tri përzierje për një fermë me 100 lopë qumështore me opsionin e baterive shtesë që mund të sigurojnë funksionim për pesë përzierje në ditë. Prodhuesit e këtij lloji të ushqyesve elektrikë TMR parashikojnë fillimin e prodhimit komercial në periudhën 2019-2020.

Unazimi i mbretëreshës

Metodë alternative për ndërprerjen e shtratit të familjet e bletëve

Autorë: Aleksandar Uzunov - Fakulteti i Shkencave Bujqësore dhe Ushqimit Shkup
Cao Cen - Laboratori Kryesor Shtetëror i Insekteve, Instituti i Bletarisë dhe Kërkimeve, Akademia Kineze e Shkencave Bujqësore, Pekin, Kinë.

Ndërgjegjësimi i konsumatorëve për përfitimet nga produktet e sigurta të bletëve ka nxitur sektorin e bletarisë dhe komunitetin shkencor që të eksplorojnë së bashku alternativa ndaj trajtimeve kimike konvencionale për kontrollin e Varroas, të cilat sigurisht mund të kontaminojnë produktet e kosheres me vlerë të lartë. Kjo prirje, veçanërisht e dukshme gjatë dekadës së fundit, nxiti më shumë kërkime në terren dhe praktike, ku në luftën kundër Varroas u pohan dhe u përhapën veçanërisht metodat bioteknike. Nga opsionet e disponueshme të metodave bioteknike, duket se metodat e ndërprerjes së pjelljes, si dhe veçanërisht metoda me mbylljen e mbretëreshës në kafaz, kanë një potencial të konsiderueshëm për t'u integruar në operacionet e rregullta të bletarisë (Uzunov et al., 2023). Praktiki i metodës së mbretëreshës në kafaz dhe thjeshtësia e aplikimit janë faktorë kyç në popullaritetin e dukshëm të barabartë midis hobistëve, bletarëve të shkallës së vogël dhe bletërritësve komercialë.

A OFRON LINDJA ZGJIDHJE ?

Një zgjidhje e mundshme për sfidat praktike të identifikuara vjen nga Kina, ku bletarët arrijnë rezultate pozitive duke përdorur një "pajisje" të thjeshtë si tub plastik, pra një unazë, për të mbuluar barkun d.m.th. barkun e mbretëreshës (figura 2).

Ky produkt i disponueshëm në treg parandalon lëvizjet e nevojshme të barkut të mbretëreshës për të vendosur vezë në qeliza. Kur përdorni unazën e frenimit të mbretëreshës për të vendosur vezë, ajo nuk pengon lëvizjen e

mbretëreshës nëpër zgjua. Emri jozyrtar i unazës 蜂王产卵节制套 mund të përkthehet "Pajisje kontracepcioni" ose "tub kontracepcioni" madje edhe "Kontrollues i pllenimit". Megjithatë, duke marrë parasysh aftësinë dhe teknikën e vendosjes së unazës, ne sugjerojmë termin "Unazë Mbretëreshë". Jozyrtarisht, bletarët kinezë kanë përdorur teknikën e unazës së mbretëreshës për më shumë se një dekadë. Është gjithashtu interesante që disa bletarë e shohin unazimin e mbretëreshës si një metodë dhe zgjidhje të

Figura 2. Mbretëresha (*Apis mellifera*) me unazë të vendosur në barkun e saj

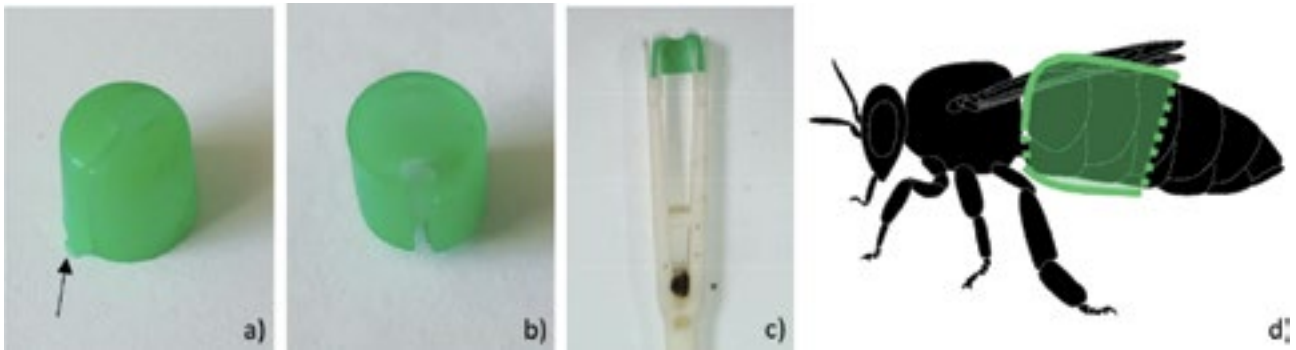

Figura 3. Anët e jashtme (a) dhe të brendshme (b) të unazës me hapje të ngushtuara dhe më të gjera dhe seksionin gjatësor. Piskatore plastike me një unazë të zgjeruar (c) dhe (d) pamje anësore të dados me unazën e montuar. Vini re skajin e mprehtë dhe mbetjet plastike gjatë fabrikimit në pjesën e jashtme të unazës (shigjeta).

mundshme për të parandaluar që mbretëreshat të luftojnë njëra-tjetrën në përpjekje për të rritur më shumë mbretëresha në një familje (Li, 2006). Në çdo rast, prodhuesit e kanë bërë të qartë se qëllimi kryesor i unazës është të parandalojë vezëzimin e mbretëreshave për të nxitur ndërprerjen e detyruar të pjelljes. Megjithatë, duke marrë parasysht kushtet klimatike në Pekin, disa bletarë përdorin teknikën e unazimit të mbretëreshave nga fillimi i tetorit deri në fillim të marsit për pushim të zgjatur të pjelljes si një masë kontrolli të Varroas duke imituar gjendjen dhe kushtet e disa rajoneve veriore. Vetë qasja gjithashtu ndihmon në kontrollin e parazitit *Tropilaelaps* (Luo et al., 2011, personal communication with Luo, Q. H.).

Është e qartë që për t'u marrë me rriqrat në periudhën e dimrit, bletarët përdorin taktika të ndryshme në kombinim me ndërprerjen e pjelljes në koloninë e bletëve. Qasje të tilla janë përshtatur mirë me kushtet mjedisore, dhe është e mundur që ato të kombinohen me përdorimin e acaricideve të ndryshme. Nga ana tjetër, bletarët zakonisht nuk e praktikojnë unazimin e mbretëreshës si metodë verore (më të shkurtër ose më të gjatë), sepse ndonjëherë mund të shfaqen mbretëresha, të cilat kërkojnë aktivitete dhe angazhim shtesë. Megjithatë, ky aspekt intrigues i metodës është nën hetim (Uzunov et al., në përgatitje). Gjëja më e rëndësishme për t'u theksuar është se për shkak të shumëllojshmërisë së gjerë të kushteve mjedisore në Kinë, si dhe kushteve të bletarisë, unazimi i mbretëreshës përdoret në stinë, rrethana dhe praktika të ndryshme.

DIZAJNI I UNAZËS

Unaza është një lloj koni i zbrazët i bërë prej plastike të cilësisë së lartë që ngjitet rreth pjesës së përparme (kraniale) të barkut të mbretëreshës. Tubi është i hapur në të dy skajet ku njëra hapje është më e gjerë dhe tjetra më e ngushtë. Fundi më i gjerë (i cili shkon rreth qendrës së barkut të mbretëreshës) është plotësisht i hapur dhe ka një diametër të brendshëm prej afërsisht 5.8 mm (Figura 3). Fundi më i ngushtë ka një hapje drejtkëndore 3×2 mm që shkon rreth bishtit të gjetes së mbretëreshës (lidhja midis kraharorit dhe barkut) gjatë futjes. Dy hapjet lidhen me një prerje gjatësore që lejon unazën të zgjerohet. Për vendosjen e unazës, ekzistojnë piskatore plastike të dizajnuara posaçërisht (Figura 3c), të cilat disa bletarë i zëvendësojnë me piskatore standarde (laboratorike), por pak të përshtatura. Vlen të përmendet se unazat e disponueshme në treg ndryshojnë nga cilësinë e materialit, nga prodhimi i tyre dhe nga përpunimi përfundimtar i tyre. Produktet me cilësi të mirë janë më të përshtatshmet për përdorim, veçanërisht ato pa tehe të mprehta ose mbetje plastike gjatë prodhimit (Figura 3, (a) shigjeta).

MUNDËSITË E METODËS

Në krahasim me metodat e tjera bioteknike dhe metodat e ndërprerjes së pjelljes, përveç kontrollit të Varroas, unaza e mbretëreshës mund të jetë e dobishme për përdorim në aspekte të tjera praktike të bletarisë. Për më tepër, metoda nuk përfshin pajisje dhe mjete të shtrenjta dhe është e thjeshtë për sa i përket aplikimit të saj të përgjithshëm. Çmimet e kafazeve të mbretëreshave të disponueshme

në treg mund të variojnë nga 0.3 në 12 EUR, ndërsa çmimi për 100 unaza është nga 0.5 në 1.2 EUR. Përsëri, në krahasim me mbylljen e mbretëreshës në kafaz, unazimi është i thjeshtë dhe i shpejtë (veçanërisht kur praktikohet mirë) dhe më pak shkatërrues, madje edhe më i pastër se teknika e montimit në kafaz. Unaza mund të ketë potencial të madh praktik duke "digjitalizuar" teknikën duke i bashkangjitur një mikroçip unazës. Metoda madje mund të thjeshtohet nëpërmjet përdorimit të një unaze (bio) degradueshme, për të shmangur hapin e heqjes. Nga pikëpamja biologjike, unazimi i mbretëreshës duket të jetë sërish në avantazh, sepse, ndryshe nga zona e kufizuar e lëvizjes në shumicën e metodave të ndërprerjes së pjelljes, mbretëresha lëviz lirshëm në të gjithë hapësirën e kosheres. Në rrethana të tilla, mbretëresha shpërndan feromonet e saj për të ruajtur homeostazën në koloni, duke reflektuar kushtet natyrore në koloni, kurse ndryshe nga metodat e tjera, supozohet se me këtë metodë mbretëresha merr më shumë vëmendje dhe kujdes nga bletët "shoqëruese". Përveç kësaj, lëvizja e lirë e mbretëreshës brenda kosheres, e cila është përparësia kryesore e kësaj teknike, hap mundësinë për të eksploruar qasje të reja në lidhje me ndërprerjen e mbeturinave, veçanërisht në lidhje me metodat e mbylljes në kafaz dimëror, të cilat paraqesin rrezik për shkak të kufizimit të lëvizshmërisë së mbretëreshës. Me unazimin e mbretëreshës, ajo sfidë kapërcehet, mbretëresha ndjek lehtësisht klubin e dimrit dhe rreziqet e mundshme të humbjes ose eliminimit të mbretëreshës zvogëlohen, edhe pas një periudhe të gjatë të parandalimit të vendosjes së vezëve. ●

Nga dashuria për natyrën deri te zhvillimi i biznesit familjar

Është interesante historia e Jasmina Ma dhe rrugëtimi i kthimit në shtëpi, krijimi i një agrobiznesi familjar në natyrën e paprekur të fshatit Matka e Epërme. Jasmin Ma, e lindur në Shkup në një martesë të përzier-nënë serbe, babai irakian, një jetë e mbushur me udhëtime midis Teheranit, Libanit, udhëtimi jetësor në Kinë, kthimi në Maqedoni, Kinë përsëri dhe përsëri Maqedoni, në Matkë, ku me Uran Saitin krijon historinë e vet familjare, punën dhe perspektivën e vet.

Një koncept i angazhuar, i rrumbullakosur biznesi me vizionin e Jasminës dhe Uranit, i cili përfshin jetë dhe prodhim në natyrë dhe nga natyra, duke ushqyer vlerat tradicionale dhe kulturore për një biznes të qëndrueshëm modern.

Vizioni i Jasmina Ma dhe Uranit për biznesin familjar fillon paralelisht me romancën e tyre dhjetë vjet më parë. Dashuria për natyrën, kafshët, ëndrra për një familje të lumtur, jeta në natyrë janë pjesë e krijimit të një biznesi familjar plotësues që e krijojnë këta të rinj. Një rrugëtim i mbushur me shumë mund, entuziazëm, përshtatje-bashkim me natyrën, por me plot dashuri, qëllim dhe energji, një makinë që i tërheq drejt

suksesit. "Në fillim krijuam një bazë për jetën tonë në fshatin Matka e Epërme, mbi fshat në natyrë të paprekur.

Ndërtuam shtëpi, siguroam ujë në një thellësi prej 50 m, blemë dy dhi dhe kështu filloi vizioni ynë familjar, jeta dhe biznesi", tregon Jasmina. Sot Jasmina dhe Urani kujdesen për 40 dhi dhe dy lopë, prodhojnë qumësht dhe djathë dhe Jasmina filloi prodhimin e kozmetikës unike organike, kryesisht me

zgjdhjet e veta inovative. Rruga drejt plasmanit është sfidë, por cilësia e produkteve, zgjidhjet e marketingut, krijimi i një rrjeti komunikimi, promovimi dhe edukimi (i juaji dhe i blerësve), është paketa që dëshmon dhe premtos sukses. Produktet e tyre i shesin onlajn, kurse shpërndarja sigurohet me transportin e tyre në Shkup.

Bimë mjekësore perfekte të natyrës, të shndërruara në kozmetikë organike. Kremra, sapunë, vajra organike, të prodhuar nga përbërës natyralë dhe barëra të marra nga pjesët më të thepisura malore të Matkës. "Zgjidhni natyrën, porositni rininë. Pse duhet të përdorim kremra me aditivë kimikë kur kemi burime natyrore që na adhurojnë?", është mesazhi i Jasmina Ma, artistes që e zbaton artin e saj në një linjë prodhimi të kozmetikës organike. Kremra organike për fytyrën të krijuar me kujdes me dyllë blete të përpunuar në mënyrë natyrale, të kombinuara me kalendula për lëkurë të ndjeshme, livandë qetësuese për çdo ditë, barozë kundër plakjes, propolis dhe dru çaji për aknet dhe krem nate me vaj limoni jeshil, kalendula dhe kamomil, luleradhiqë. Të gjitha janë 100% organike me vitamina të shtuara, vajra esencialë francezë, vajra macerate të prodhuara nga Jasmina. Kurse në planin e biznesit familjar të Jasminës dhe Uranit, prodhimi i djathit dhe qumështit të dhisë dhe lopës, vezëve pulash, thëllëzash, felafer, krem, djathë i tymosur, peshk i tymosur, ftua i ëmbël... Matka është e fuqishme, plot energji, kurse e tillë janë edhe kozmetika natyrale e Jasminës dhe e gjithë linja ushqimore natyrale e familjes Saiti.

Iletë për zgjerimin e biznesit të tyre rural po shumohen vazhdimisht. Vizita e një delegacioni nga Federata Nazionale e Fermerëve, ambasadores amerikane Anxhela Ageler dhe ministrit të Bujqësisë, Pylttarisë dhe Menaxhimit të Ujërave, Ljupço Nikollovski në shtëpinë e tyre, i inkurajon këta të rinj që të zgjerojnë biznesin e tyre rural dhe me qëllime turistike që do të përfshijnë një sërë komponentësh mbi një koncept agrokulturor - ushqim shtëpiak, shëtitje edukative në Matka, punëtori për prodhimin e kozmetikës natyrale, shitje.

Këta të rinj sot janë rrëfim i suksesshëm, inspirativ nga çdo kënd. ●

Rrethet e studimit janë pritur shumë mirë nga të rinjtë

Antoneta Zaja e lindur më 25 shtator të vitit 1983, në Dom, Pukë. Studimet e larta i ka kryer në Universitetin "Luigj Gurakuqi", në Shkodër, dega gjuhë-letërsi. Ka punuar si mësuese e kësaj lënde prej 18 vitesh, në shkollën "Nikoll Lleshi", Gjegjan, Pukë, ku vazhdon edhe tani të ushtrrojë profesionin. Antoneta është një shembull i qartë që tregon se si gratë rurale luajnë një rol kyç në familjet dhe komunitetet e tyre. Nëse u jepen mundësi të barabarta dhe qasje në burime, gratë rurale mund të kontribuojnë në mënyrë thelbësore në zhvillimin ekonomik në Shqipëri.

Prej shumë vitesh Antoneta është anëtare e shoqatës Agropuka duke u angazhuar në një sërë trajnimesh dhe

iniciativash të ndryshme me fokus fuqizimin e grave rurale. Që nga viti 2014 ajo është angazhuar në metodologjinë e njohur "Rrethet e Studimit", praktikë e cila ka rezultuar e suksesshme në zonën e saj. E trajnuar si lidere e rrethit studimor, ajo çdo vit ka organizuar tematika të ndryshme me të rinjtë e zonës, ku të gjithë kanë përfutur informacione dhe njohuri të vlefshme në fusha të ndryshme jetësore.

Rrethet e studimit janë pritur shumë mirë nga të rinjtë. Mund të evidentoj si histori suksesi dhomën kulturore të realizuar në Gjegjan, në vitin 2015. Kështu e pashë të arsyeshme ta zgjeroj si metodologji në sektorin ku unë kam më shumë njohuri, atë të bimëve mjekësore.

Shqipëria ka rreth 350 lloje bimësh mjekësore dhe aromatike që rriten kryesisht në zonat malore të vendit, të cilat përbëjnë një burim ekonomik natyror të rëndësishëm, ende të pashfrytëzuar plotësisht dhe në mënyrën e duhur ku ndër më të njohurat mund të përmendim sherbela, balsami, rigoni, boronica, qershia e egër, livanda, trumza, bima e maktshit, e deri tek hithra, ciani, trëndafil i egër dhe shtogu. Prandaj, qëllimi i krijimit të këtij rrethi studimor ka ardhur nga nevoja për të kuptuar efektin që kanë përdorimi i përditshëm e bimëve mjekësore në jetën tonë.

Përveç rolit të saj si mësuese, Antoneta është një fermere e zonja e cila merret me kultivimin e perimeve dhe frutave, prodhimin e bimëve mjekësore dhe aromatike dhe kujdesin ndaj shtëpisë. Ajo shprehet se në fillimet e saj ka qenë shumë e vështirë për të kryer njëkohësisht detyrat brenda dhe jashtë shtëpisë, pa përmendur shërbimin e saj në komunitet, pavarësisht mbështetjes së fortë nga bashkëshorti i saj.

Do t'u bashkohem gjithmonë thirrjeve për fuqizim të grave rurale dhe barazi gjinore. Por që kjo të ndodhë, duhet të shohim një përkushtim më të madh të institucioneve kombëtare dhe lokale të Shqipërisë, të mbështetur nga partnerët zhvillimorë dhe organizatat e shoqërisë civile. Për të arritur këtë fuqizim, është e nevojshme të ulet barra e grave për t'u kujdesur për fëmijët, të moshuarit, punët brenda dhe jashtë shtëpisë.

Shqipëria ka shumë gra të afta si Antoneta Zaja, por duhet krijuar mundësi për to. Fuqizimi i grave rurale në Shqipëri nuk është një opsion, është një domosdoshmëri për të arritur një të ardhme të qëndrueshme për të gjithë! ●

Autor: prof. dr. Tosho Arsov, Fakulteti i Shkencave Bujqësore dhe Ushqimit, UKEM

PËRSHKRIMI I VEÇORIVE BOTANIKE

Trëndafili I egër është një shkurre gjetherënëse shumëvjeçare, me lartësi 1 deri në 5 metra.

Kërçelli (shkurre) - i harlisur me satar me lartësi 1,5 deri në 2,5 m. Në lëvoren e pemës ka gjemba shumë të forta, në formë drapëri. Në degët skeletore gjembat mund të jenë pothuajse të drejta, ndërsa në degët vendase ato janë gjithmonë të përkulura si drapër.

Gjethja - Gjethet janë të gjata, të përbëra, të dhëmbëzuara, të përbëra nga 7 deri në 9 gjethë, janë të vogla, të vendosura përballë njëra-tjetrës, me formë vezake ose heshake, mund të jenë të drejta ose si drapër.

Fidanet janë të mbuluara me gjemba, si të trëndafilat e tjerë, për të cilët trëndafili i egër është më i famshmi.

Lulja - Lulja është hermafrodite, zakonisht gjendet në një tufë lulësh me 3-5 lule, rrallë teke. Kërçelli i lulës është 15-20 (30) mm i gjatë, zakonisht i njëjtë me frutin. Petalet janë leshore në anën e poshtme, kurse të lëmuara në anën e sipërme. Pas lulëzimit, petalet përkulen dhe bien herët nga fruti. Petalet janë të bardha ose rozë, të mëdha, aromatike, më të shkurtra.

Fruti - ka madhësi 1-2 cm, gjerësisht ovale, rrallë në formë të

rrumbullakët me ngjyrë të kuqe të theksuar.

Vjelja - Bima lulëzon në maj dhe qershor, kurse frutat piqen në shtator dhe tetor. Frutat mbeten në pemë gjatë dimrit pasi gjethet kanë rënë. Mund të vilet nga vjeshta deri në fund të dimrit derisa frutat të thahen. Në vjeshtë, frutat janë ende të forta dhe përmbajnë më shumë vitaminë C. Më tej gjatë dimrit, pas ngricës së parë, fruti zbutet.

Ku vilet - Trëndafili I egër gjendet në të gjitha malet e Maqedonisë.

TRËNDAFILI I EGËR

Fruti i trëndafilat të egër përdoret për të bërë çaj, shurupe, reçel dhe marmelatë. Përdoret gjerësisht në mjekësinë popullore dhe përdoret si ilaç universal kundër ftohjes dhe viruseve.

Gjendet në të gjitha llojet e tokave, qofshin ato silikate apo karbonate, të njoma apo të thata, të nxehta apo të ftohta. Zakonisht rritet në vende të ekspozuara ndaj diellit, më shpesh në shpatet jugore, jashtë pyllit, në një pyll ose buzë rrugës.

Si vilet - Mblidhet me dorë, duke i këputur frutat. Nuk rekomandohet prerja e degëve të tëra dhe më pas grumbullimi i frutave prej tyre, sepse ulet potenciali i rendimentit për vitin e ardhshëm.

Vlera e përdorimit - Fruti i trëndafilit të egër përdoret për të bërë çaj, shurupe, reçel dhe marmelatë. Përdoret gjerësisht në mjekësinë popullore dhe përdoret si ilaç universal kundër ftohjes dhe viruseve. Është jashtëzakonisht i pasur me vitaminë C dhe të gji-

Frute me gjemba në to

tha produktet e trëndafilit të egër janë ndër burimet më të mira të kësaj vitamine. Fruti mund të konsumohet edhe i freskët pasi të keni hequr gjembat dhe farat nga brenda. Gjembat mund të shkaktojnë kruajtje, ose acarim të sistemit të tretjes nëse konsumohen në sasi të mëdha.

REKOMANDIME:

1. Problemi me shfaqjen e ngricave të vona pranverore dhe ngrirjen e sythave dhe luleve mund të kapërcehet nga fakti se kjo specie bimore është e

shpërndarë në lartësi të ndryshme. Gjithashtu, me përhapjen e ekspozimeve të ndryshme dhe mikrolokacioneve të ndryshme zvogëlohet lindshmëria e parregullt për shkak të ngricave. Prandaj, lulëzimi ndodh për një periudhë të zgjatur prej rreth 20 ditësh.

2. Grumbullimi jo i duhur (prerja e bimëve të plota), si problem për shfaqjen e pjellorisë së parregullt, mund të zgjidhet nëpërmjet trajnimit të grumbulluesve dhe masave represive ndaj atyre mbledhësve që nuk respektojnë rekomandimet për përdorim të qëndrueshëm.

3. Shfaqja e degjenerimit për shkak të vjetërsimit të bimëve të caktuara kapërcehet duke marrë më shumë masa teknike për rinovimin e bimëve të vjetruara.

4. Zjarret e shpeshta në pjesë të caktuara ku gjenden këto bimë mund të jenë shkak i shpeshtë për rendiment të çrregullt dhe të reduktuar të kësaj speciejve bimore. E vetmja masë për të reduktuar këtë fenomen është parandalimi i zjarreve. ●

Enterotoksemia

(sëmundja e mbiushqimit) te delet dhe dhitë

Për shkak të ecurisë së shpejtë të sëmundjes, zakonisht nuk trajtohet, por është mirë të zbatohet parandalimi. Vaksinimi është i vetmi trajtim i pranueshëm për enterotokseminë që redukton në mënyrë drastike humbjet tek gjedhi i mitur dhe i rritur.

Autor: dr. vet. mjek. Tomislav Nikollovski

Kushtet natyrore dhe klimatike në vendin tonë e përcaktojnë blegtorinë si një degë me potencialin më të madh dhe për rrjedhojë meriton mbështetje strategjike në politikat agrare të vendit.

Delet, si specie shtazore, janë të ndjeshme ndaj sëmundjeve të shumta infektive dhe parazitare, kurse këtë herë duam të kushtojmë vëmendje enterotoksemisë, një nga sëmundjet më të shpeshta, e cila nëse nuk merren masa adekuate parandaluese, shkakton dëme të konsiderueshme në prodhimin e deleve.

➤ Enterotoksemia është një sëmundje e rëndë e deleve dhe e dhive që prek të gjitha racat dhe kategoritë e moshës.

➤ Parandalimi i enterotoksemisë është shumë më i suksesshëm sesa përpjekja për të trajtuar sëmundjen.

Enterotoksemia është një gjendje e shkaktuar nga marrja e sasive të mëdha të toksinave të prodhuara nga bakteret *Clostridium perfringens* nga zorrët.

Sëmundja manifestohet me çrregullime të rënda nervore, enterit hemorragjik, çrregullime të tretjes, dehje të përgjithshme të organizmit. Delet e të gjitha racave dhe grupmoshave janë të ndjeshme ndaj enterotoksemisë. Nëse trajtimi

nuk fillon në kohë, infeksioni çon në mënyrë të pashmangshme në ngordhjen e kafshëve të fermës.

Shkaktuesi: Enterotoksemia te delet dhe dhitë shkaktohet nga bakteret anaerobe, gram-negative në formë thupre, *Clostridium perfringens* tipi C dhe D dhe më rrallë nga tipi A. Shkaktuesit gjenden në mjedisin e jashtëm (në ushqim, tokë dhe shtroja), kurse janë edhe banorë të rregullt të mikroflorës së zorrëve të deleve dhe dhive të shëndetshme.

Në kushte specifike, këto baktere mund të shumohen me shpejtësi në zorrët e kafshës, duke prodhuar sasi të mëdha toksinash.

Bakteret në formë spore, në tokë, mbeten virulente deri në 3-4 vjet. Ato janë rezistente ndaj ngrohjes deri në 85 gradë dhe zierjes për 13-15 minuta dhe shkatërrohen duke përdorur një tretësirë formaline 5%.

Burimi kryesor i enterotoksemisë janë kafshët e sëmura, transportuesit latentë (të fshehur) ose kafshët që janë shëruar.

E rëndësishme! Infeksioni i deleve ndodh nëpërmjet kontaktit dhe rrugës ushqimore. Faktorët e transmetimit përfshijnë: shtratin, pajisjet për kujdesin e kafshëve dhe sendet shtëpiake të kontaminuara.

Sëmundja zhvillohet kur krijohen kushte të favorshme, si p.sh.

- reduktim i rezistencës së trupit,
- ngrënia e tepërt e kafshëve,
- kushte të pafavorshme akomodimi (lagështia e lartë, mungesa e ventilimit, mosrespektimi i regjimit të temperaturës),

jen graduale gjatë kalimit nga një lloj ushqimi në tjetrin. Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet kalimit nga vakti dimëror me ushqim të thatë në vaktin e pranverës, kur lëshohen në kullota të reja. Vaksinimi kundër enterotoksemisë kryhet një ose dy herë në vit (varësisht nëse kryhet për herë të parë apo është procedurë e rregullt).

Trajtimi i dyfishtë (me një interval prej 21 ditësh) kryhet vetëm te kafshët që vaksinohen për herë të parë. Më mirë do të ishte që femrat të vaksinohen në fund të muajit të tretë të shtatzënisë dhe nëse ka nevojë për një vaksinim të dytë bëhet tri javë para pjelljes së pritshme. Te dhitë zakonisht kryhet 4 javë para pjelljes. Me këtë lloj vaksinimi, mundësohet një sasi e lartë e antitropave në kolostrum, me të cilët si qengjat ashtu edhe kecat do të kenë mbrojtje pasive shumë më të mirë.

Pas kësaj, mjafton vetëm një vaksinim gjatë vitit (në intervale të barabarta kohore) për të ruajtur imunitetin. Nëse është e mundur, është mirë që ky vaksinim të planifikohet 1 muaj para pjelljes (kryesisht përdoret kjo metodë). Qengja dhe kecat nga delet dhe dhitë e vaksinuar vaksinohen në moshën 2 muajshe dhe nga të pavaksinuarat në moshën 4 javëshe.

Vaksinimi zakonisht bëhet 30 ditë para lindjes dhe te bagëtia e re e lëna për shumim, që vaksinohet për herë të parë, vakcina aplikohet dy herë, në një distancë prej tre javësh (21 ditë).

Si përfundim, vaksinimi është i vetmi trajtim i pranueshëm për enterotokseminë redukton në mënyrë drastike humbjet te të miturit dhe të rriturit. Një përfitim jo më pak i rëndësishëm është përdorimi i reduktuar i antibiotikëve, i cili nga ana e tij ka aspekte pozitive mbi shëndetin publik.

Për shkak të gjithë kësaj, vaksinimi kundër enterotoksemisë është masë e parashikuar në Urdhrit Vjetor për Mbrojtjen e Shëndetit të Kafshëve (akt i miratuar nga Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë), zbatohet nga shoqatë veterinare dhe është i detyrueshëm për çdo mbarështues delesh dhe dhish. ●

- të ushqyerit me ushqim të kalbur, të mykur, me cilësi të ulët, kashtë e njomët,
- ngrënia e tepërt e barit shumë të lagësht ose të ri,
- dominimi i ushqimit të koncentruar në dietë.

Më shpesh shfaqet në pranverë, kur delet dhe dhitë çohen për të kullotur nga ushqimi i dimrit, pa aklimatizim paraprak. Te qengjat dhe kecat në gji, enterotoksemia shfaqet në javët e para të jetës.

Sëmundja shpesh shfaqet në një rrjedhë peracute dhe akute. Rrjedha peracute është e vështirë të zbulohet për shkak të rrjedhës së shpejtë. Kafshët normalisht kullojnë, hanë dhe të nesërmen në mëngjes mund të ngordhin. Ecuria akute është disi më e lehtë, zgjat 3 deri

në 4 ditë, por përfundon edhe me ngordhjen e kafshëve të infektuara. Gjatë sëmundjes, te kafshët rritet temperatura (deri në 41° C), kanë diarre, nuk hanë, lëvizin në mënyrë të pakontrolluar dhe kanë konvulsione. Ndonjëherë kafshët janë të përgjumura, kurse herë të tjera të emocionuara, vërtiten në rreth, përplasen me pengesa, marrin frymë shpejt dhe cekët dhe mund të kenë urinë me ngjyrë. Nëse kafsha mbijeton, mund të ketë çrregullime të përhershme nervore dhe femrat shtatzëna mund të abortojnë. Për shkak të ecurisë së shpejtë të sëmundjes, zakonisht nuk trajtohet, por është mirë që të bëhet parandalimi, duke vaksinuar të rriturit dhe të vegjlit me një vaksinë shumëvalente kundër klostrideve. Mbrojtja parandaluese konsiston në vaksinimin e rregullt të kafshëve dhe përshtat-

MARRJA SI DUHET E TRUALLIT PËR ANALIZË

Analiza e tokës është e rëndësishme të bëhet përpara mbjelljes së pemëve frutore për të vlerësuar kushtet fillestare të sipërfaqes dhe për të marrë masa për përmirësimin e tyre.

Që të japin rendimentin dhe cilësinë maksimale, fidanët e frutave kërkojnë kushte të përshtatshme tokësore, si dhe plehërim të përshtatshëm. Analiza e tokës është e rëndësishme të bëhet përpara mbjelljes së pemëve frutore për të vlerësuar kushtet fillestare të sipërfaqes dhe për të marrë masa për përmirësimin e tyre. Nga ana tjetër, marrja e mostrave të tokës në një interval të caktuar kohor bëhet për të parë nëse ndryshojnë kushtet e tokës dhe për të dhënë një program të përshtatshëm dhe korrekt për plehërimin e pemishtes.

Me rastin e marrjes së mostrës së tokës nga zona që është planifikuar për pemëtore, para se të merren fidanët, merren 15-20 mostra individuale të nevojshme për hektar në thellësi 0-30 cm, nga vendet ku do të mbillen fidanët e frutave në një vijë modeli zigzag ose përzgjedhje të rastësishme të vendeve nga të cilat merret kampioni i tokës. Nga mostrat individuale të marra nga një hektar, bëhet një mostër e unifikuar për

ANALIZA AGROKIMIE E VRESHTAVE

Vreshtat janë mbjellje shumëvjeçare që kërkojnë kushte të përshtatshme tokësore, si për ngritjen e suksesshme, ashtu edhe plehërim adekuat në mënyrë që të zhvillohen siç duhet dhe të japin rendiment dhe cilësi maksimale. Për të vlerësuar kushtet fillestare të sipërfaqes dhe për të marrë masa për përmirësimin e tyre, analiza agrokimike bëhet më së miri përpara mbjelljes. Nga ana tjetër, marrja e mostrave të tokës në një interval të caktuar kohor bëhet për të parë nëse ndryshojnë kushtet e tokës dhe për të dhënë një program të përshtatshëm dhe korrekt për plehërimin e vreshtit. Para mbjelljes së kalemave duhet bërë analizë agrokimike e sipërfaqes së planifikuar për vreshtin. Nga vendi ku do të mbillen kalemata, duke lëvizur përgjatë vijës zigzag, nga thellësia 0-30 cm merren 15-20 mostra individuale të nevojshme për hektar. Nga mostrat individuale të marra nga një hektar sipërfaqe, bëhet një mostër e unifikuar. Për të kontrolluar gjendjen e lëndëve ushqyese, është mirë që fillimisht të gërmoni dhe të kontrolloni se në çfarë thellësie nodhen rrënjët. Në një vresht me sistem të instaluar ujitje me pika, mostrat e tokës merren në 30 cm nga sipërfaqja e tokës (në rreshtin e hardhisë), rreth 20 cm nga vendi ku vendoset pika. Nëse vreshti ujitet me spërkatës ose brazda, në të njëjtën mënyrë merren mostra të veçanta midis rreshtave të vreshtit. Nga një hektar vresht merren 15-20 mostra të veçanta, nga të cilat bëhet një mostër e unifikuar e tokës.

Mostrat e veçanta merren në një vijë zigzag, model X ose W. Kur të gjitha mostrat e veçanta mblidhen në një kovë plastike, gunga thyhen, mbetjet e mëdha të bimëve dhe gurët hiqen. Mostrat e veçanta të tokës përzihen me kuçdes dhe tërësisht për të dhënë një mostër përfundimtare të unifikuar.

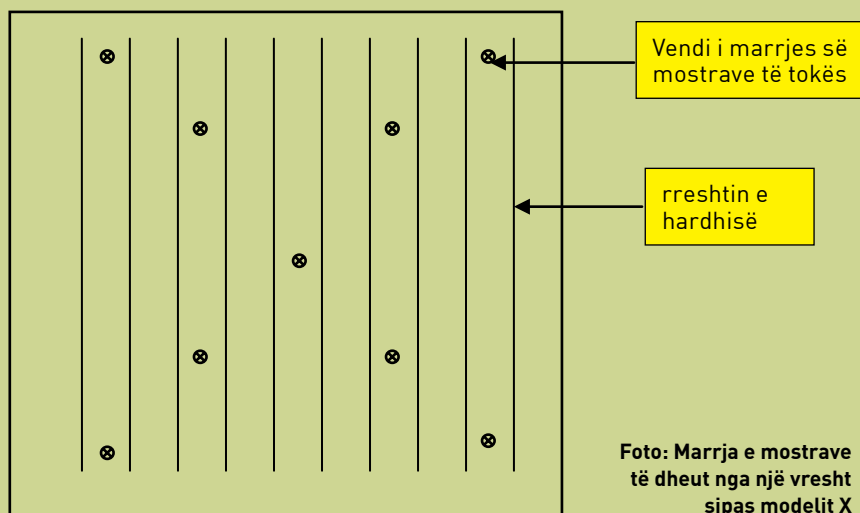

Foto: Marrja e mostrave të dheut nga një vresht sipas modelit X

analizën agrokimike të tokës.

Për të monitoruar gjendjen e lëndëve ushqyese në tokë në një pemëtore tashmë të krijuar, analizë agrokimike e tokës në pemishte kryhet çdo tre vjet. Për këtë qëllim grumbullohen 6 fruta të zhvilluara mirë dhe 6 fruta më pak të zhvilluara për hektar. Mostrat e veçanta të tokës merren veçmas nga pemët e zhvilluara dhe më pak të zhvilluara për hektar.

Nga një hektar pemëtore, bëhet një mostër e unifikuar e tokës nga pemë frutore të zhvilluara mirë dhe një mostër e unifikuar e tokës nga pemë frutore më pak të zhvilluara. Kur të gjitha mostrat e veçanta mblidhen në një kovë plastike, gungat thyhen, bima e madhe mbetet dhe gurët hiqen. Qesja e najlonit me kampionin përfundimtar të unifikuar vendoset në një qese tjetër najloni dhe në të vendoset një fletë ku me laps shënohen të dhënat e kampionit (emri i fermerit, ngastra nga e cila është marrë kampioni, data e grumbullimit).

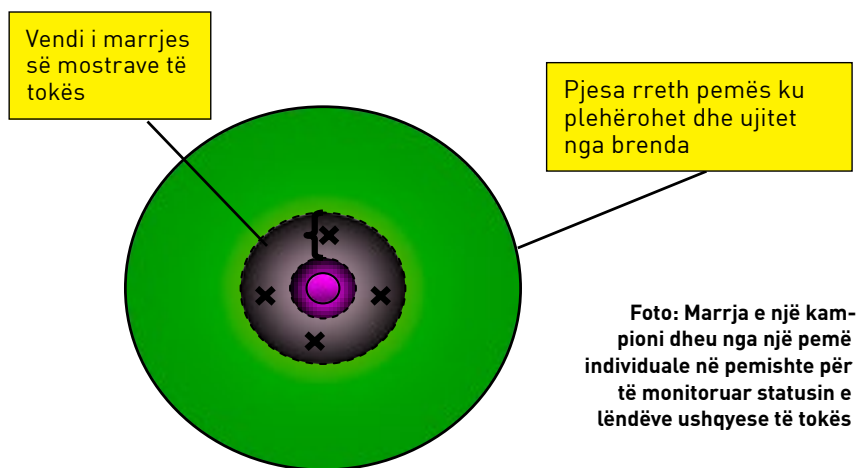

Foto: Marrja e një kampioni dhe nga një pemë individuale në pemishte për të monitoruar statusin e lëndëve ushqyese të tokës

Teksti është marrë nga: "Udhëzimi për mbledhjen e saktë të mostrave të tokës për analizën agrokimike të tokës" - Universiteti "Goce Dellçev" - Shtip, Zyra për Zhvillim Rural

PËRGATITJA PËR MBJELLJE

Që të kemi mbjellje të suksesshme është shumë e rëndësishme mirëmbajtja, përgatitja, rregullimi dhe përdorimi si duhet i makinerive për mbjellje.

Autor: prof. Dr. Dragi Tanevski,
Fakulteti i Shkencave Bujqësore dhe Ushqimit,
UKEM

Për mbjellje të suksesshme, parakushti më i rëndësishëm është që toka të jetë e lëruar dhe e niveluar mirë dhe të ketë lagështi normale. Kjo veçori vlen për mbjellje precize të farës. Nëse makineritë për mbjellje janë më të sakta, ky parakusht do të zbatohet edhe anasjelltas.

Gjithmonë para fillimit të mbjelljes duhet të kontrollohet, makineria për mbjellje, d.m.th. mbjellësi, veçanërisht pajisjet e mbjelljes dhe depozituesit e farës. Mbjellësi duhet të ngjitet në traktor në mënyrë që të mos lëvizë majtas-djathtas dhe të mbillet në rreshta të shtrembër. Gjatë lidhjes me levat e sistemit hidraulik të traktorit, hidraulika duhet të përforcohet duke vendosur leva stabilizues ose zinxhirë tensionues. Mbjellësit duhet të lidhen në mënyrë që të qëndrojnë në një pozicion horizontal. Kjo

është veçanërisht e rëndësishme në mbjelljen e grurit ku farat vendosen në dy rreshta. Në momentin nëse mbjellësit anojnë përpara, mbjellësit e përparmë do të mbjellin më thellë dhe anasjelltas. Përrjashtim mund të bëhet vetëm kur mbillet në tokë të fortë, kur lejohet një anim i lehtë përpara në

Mbjellësit duhet të transportohen në parcelën e mbjelljes dhe me kuti bosh farash. Nëse mbjellësi nuk ka rrota me goma, duhet të ngasë ngadalë në rrugë, më ngadalë se në vetë parcelën gjatë punës. Pajisja e hedhjes së farës duhet të sigurohet paraprakisht që të parandalohet dëmtimi i saj gjatë rrugës.

mënyrë që ushqyesit e farës të hyjnë më lehtë në tokë.

Që fara të funksionojë mirë, fara duhet të jetë e pastër, e thatë dhe e klasifikuar. Asnjë mbjellës nuk mund të punojë saktësisht me farë të pista dhe të pabarabartë. Kjo është veçanërisht e rëndësishme për stërvitjet e farës me saktësi, në mënyrë që disqet (pllakat), d.m.th., shiritat, të mund të zgjidhen saktë. Është veçanërisht e rrezikshme nëse në farë ka objekte metalike që mund të dëmtojnë pajisjen e mbjelljes. Gjatë derdhjes së farave duhet pasur kujdes që filli, copat e qeseve etj., të mos hyjnë në kutinë e farës, sepse do ta pengojnë punën e farës. Gjatë mbushjes së kutisë me farë, leva e rregullatorit duhet të vendoset në fushën përkatëse të peshores, kurse valvula e kutisë duhet të hapet sipas madhësisë së farës. Mbjellësi duhet të mbushet me farë në parcelë para se të fillohet me punë.

Në fillim të mbjelljes, duhet të kontrollohet sasia e farës së hedhur, sepse fara e farës gjatë mbjelljes, për shkak të lëkundjes dhe rrëshqitjes së rrotave, nuk do të nxjerrë të njëjtën sasi si gjatë provës. Për këtë qëllim, në mb-

jellës hidhet një sasi e vogël farë, në mënyrë që të mbulojë makinën mbjellëse me farë me 3 deri në 4 gishta. Më pas fara rrafshohet me dorë dhe lartësia e saj shënohet në murin e kutisë së farës me një vijë. Pastaj derdhni sasinë e matur të farës në kuti (për shembull për një ha) dhe mbillni derisa niveli i farës të bjerë në vijën e shënuar. Më pas matet sipërfaqja e mbjellë dhe kështu përcaktohet saktësisht se sa mbjell mbjellësi për njësi sipërfaqe. Në rastin që kanë pajisje të integruar për depozitimin e mbetjeve minerale, kjo bëhet gradualisht me pajisjen e depozitimit të mbetjeve të ndezur. Njëkohësisht duhet kontrolluar edhe thellësia e mbjelljes, sidomos në skajet e parcelës ku rrotullohet njësia dhe sidomos në parcelë.

Nëse gjatë mbjelljes agregati duhet të kthehet në vetë parcelën, atëherë së pari duhet të mbillet zona e kthimit. Nëse mbjellja e fundeve lihet deri në fund, gjë që praktikohet zakonisht në vendin tonë, ushqyesit e farës do të kenë vështirësi të depërtojnë në tokën e ngjeshur dhe mbjellja e skajeve të parcelës do të jetë e pabarabartë. Nëse gjatë lërimin të tokës, njësia e traktorit e ka ngjeshur këtë hapësirë, atëherë ushqyesit e farës do të kenë vështirësi të depërtojnë në tokë, ndaj duhet të futen më thellë.

Mbjellja, si rregull, duhet të bëhet ngadalë dhe me kujdes, edhe pse në shumicën e rasteve fuqia e traktorit nuk përdoret sa duhet. Kur mbjellim me shpejtësi të mad-

he, ushqyesit e farës mezi depërtojnë në tokë, shpesh kërcëjnë dhe spërkasin sipërfaqen e tokës me fara, kurse pajisja e mbjelljes, ose më saktë disqet dhe shiritat e mbjelljes, nuk arrijnë të kapin një

sasi të mjaftueshme fare, pra mbjellja kryhet në mënyrë të pabarabartë dhe me sasi më të vogël farë. Nëse mbjellja bëhet me shpejtësi më të ulët, duhet të rritet presioni i burimeve, d.m.th. ngarkesa në ushqyesit e farës, që të depërtojnë më mirë në tokë. Gjithashtu duhet të hapet më shumë pajisja e mbjelljes, pra të rritet shpejtësia e punës së tij.

Rrotullimi i mbjellësve të farës në skajet e parcelës duhet të jetë gradual. Hedhësit e farës duhet të ngrihen me anë të levës nga sistemi hidraulik i traktorit, në momentin kur ajo del mbi brazdë në pikën e rrotullimit të njesisë. Kthimi duhet të fillojë pasi hedhësit e farës nga makineria e mbjellësit të jenë ngritur mbi tokë. Pasi njësia të ketë përfunduar rrotullimin, mbjellësit duhet të ulen një metër përpara brazdës ku rrotullohen (sepse fara udhëton kaq larg para se fara të arrijë në tokë). Ulja duhet të bëhet pasi të drejtohet agregati.

100% Traktor elektrik

Fendt e100 i ri është traktori i parë praktik me bateri që mund të përdoret në çdo punë në fermë dhe bateria mund të karikohet deri në 80% për vetëm 40 minuta.

Ky model është traktori i parë praktik me bateri që mund të përdoret për të gjitha detyrat praktike pa pasur nevojë të karikohet shumë herë gjatë ditës, siç pretendon prodhuesi gjerman. Për inovacionin dhe praktikitetin e tij, ky traktor fitoi medalje argjendi për inovacion në Agritechnica në Hanover, Gjermani, në vitin 2022.

Ky traktor është plotësisht elektrik me një fuqi dalëse prej 50 kilovat që është rreth 67 kuaj fuqi. Me kapacitetin e tij, ai mund të punojë për pesë orë të vazhdueshme në kushte të vështira pune. Burimi i energjisë është bateri litium-jon 650 vat me një kapacitet prej rreth 100 kilovat orë. Bateria ngarkohet me një prizë të jashtme që është sipas standardeve evropiane të CEE ose me një opsion për karikim shtesë. Me kabllo CCS të tipit 2, bateria mund të karikohet deri në 80% në vetëm 40 minuta.

Për sa u përket pajisjeve konvencionale dhe elektrike, ky traktor është kompatibil. Disponon lidhje standarde PTO, si dhe furnizim të zakonshëm hidraulik që përdoret për makinat shoqëruese.

Te ky traktor elektrik është hequr i ashtuquajturit kontroll i saktë i makinës elektrike falë ngasjes elektrike të vetë traktorit. Çift rrotullues maksimal për lidhjen universale është i disponueshëm

kur traktori është në shpejtësinë ler. Një pompë ngrohëse elektrike e rregulluar kryen detyrën e klimatizimit të kabinës së shoferit të traktorit, si dhe kontrollin e temperaturës së baterive dhe të gjithë pajisjeve elektronike. Menaxhimi i makinës, duke përfshirë bateritë në traktor, mund të monitorohet nga smartfoni juaj. Funksione të tilla si ngrohja paraprake e kabinës në dimër përpara se shoferi i traktorit të hyjë në të ose klima e kondicionuar gjatë muajve të verës mund të kontrollohen paraprakisht, ndërsa traktori është ende i lidhur me rrjetin dhe karikohet.

CILAT JANË PËRPARËSITË KRYESORE TË LLOJIT TË TILLË TË TRAKTORËVE

Orët e punës për mirëmbajtje dhe shpenzimet për mirëmbajtje janë zvogëluar. Materialet shpenzuese siç janë vajrat, filtrat, shtesat për dizel dhe vetë dizeli dhe mbushja me karburant janë e kaluar. Ky traktor punon pa zhurmë që është një nga karakteristikat dhe përparësitë e tij.

Panairi Puka AgroFest 2023

Aktivitetet e mbështetura nga Agropuka në kuadër të projektit "Përmirësimi i jetesës në Shqipërinë Verilindore", mbështetur nga We Effect, Suedi. Periudha shtator-tetor 2023.

Me datë 24 shtator u zhvillua pranë sheshit "Skënderbej" Pukë panairi i produkteve bujqësore, blegtorale, artizanatit dhe produkteve të tjera të prodhuesve të AgroPukës, Puka AgroFest 2023. Ky aktivitet u organizua nga Shoqata Agropuka në bashkëpunim me bashkinë Pukë dhe mbështetjen e We Effect në kuadër të projektit "Përmirësimi i jetesës në Shqipërinë Verilindore", Dorcas Albania, Komoverenhelpe, dhe Rural Albania me mbështetjen e AICS_Tirana.

Puka AgroFest është shndërruar në manifestimin më të madh të produkteve bujqësore, artizanale dhe vepërimitarise prodhuese, event ky që i shërben jo vetëm tregtimit, por dhe marketingut të fuqishëm të kësaj fushe, duke nxitur prodhuesit të kapin tregje përtej sferës lokale. Në këtë panair ekspozuan produktet e tyre mbi 98 prodhues vendas, nga bashkitë tjera si Mirdita, Kukësi, Pogradeci etj. si dhe nga organizata dhe institucione financiare lokale. Panairi u

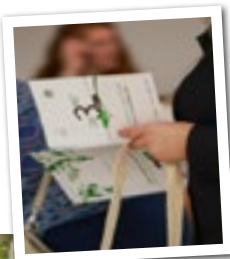
vizitua nga qindra vizitorë të bashkive Pukë dhe Fushë-Arrëz, si dhe nga një numër i madh turistësh vendas dhe të huaj.

Одбележување на Меѓународниот ден на руралната жена

Në datat 11-13 tetor, Shoqata Agropuka iu bashkua Parlamentit të Tretë Rural Shqiptar, organizuar pranë ambienteve të Universitetit Bujqësor të Tiranës. Parlamenti i Tretë Rural Shqiptar filloi me një seancë plenare gjithëpërfshirëse, duke vijuar me diskutime me të rinj, pjesëmarrës nga zona të ndryshme rurale të Shqipërisë mbi sfidat, prioritetet dhe zgjidhjet për zhvillim të qëndrueshëm rural, duke eksploruar kështu mundësinë për përfshirjen e të rinjve në bujqësi dhe zhvillim rural. Të rinj, përfaqësues nga

Agropuka u bënë pjesë e diskutimeve me tematikë: "Roli i grave në sektorin agrorshqiptar dhe zinxhirët e vlerave të ndjeshme gjinore", duke hedhur dritë mbi realitetet me të cilat përballen gratë dhe të rinjtë në zonat rurale dhe shpresën për ndryshim.

Me rastin e Ditës Ndërkombëtare të Gruas Rurale, Edicioni i V Pro-Grave Rurale bëri bashkë me 12 tetor, më shumë se 150 pjesëmarrës, kryesisht grupe të grave prodhuese nga zonat rurale të vendeve si Shkodër, Pukë, Malësi e Madhe, Pogradec, Ersekë, Lushnjë, Berat etj., me përfaqësues nga Agjencia Italiane për Zhvillim dhe Bashkëpunim, FAO, UN Woman Albania, Rrjeti Shqiptar për Zhvillim Rural (ANRD), Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, organizata të ndryshme të shoqërisë civile etj.

Ky edicion, ashtu si në vitet që lamë pas, u dha mundësinë grave të diskutonin mbi sfidat, prioritetet, aspiratat dhe veprimet që duhet të ndërmerren për të përmirësuar mirëqenien e tyre sociale dhe ekonomike, kryesisht në rolin e grave në zinxhirët e vlerës, në sektorin agrorshqiptar.

Aktiviteti promovues i resurseve të zonës së Qelzës “Aromë Fshati”

Me datë 21 tetor 2023, Grupi i Grave Qelëz, i mbështetur nga shoqata AgroPuka dhe në bashkëpunim me bashkinë Pukë organizoi për të dytin vit radhazi aktivitetin promovues të resurseve të zonës së Qelzës (pjesë e projektit “100 fshatrat”).

bejë si ditë e promovimit të zonës, për të kthyer kështu vëmendjen te trashëgimitë kulturore, mrekullitë natyrore, traditat në tërësi dhe turizmi, duke synuar rritjen e vizitorëve.

Programi i aktivitetit përfshiu gjithashtu një tryezë të rrumbullakët me temë: “Potenciali turistik i Njësisë Administrative Qelëz”, ku përfaqësues të pushtetit lokal, të biznesit dhe nga shoqëria civile diskutuan

AgroPuka ka si qëllim që panairi “Aromë Fshati” të kthehet në një aktivitet të përvitshëm që do të shër-

lidhur me sfidat e zhvillimit turistik të zonës dhe mundësitë për bashkëpunim dhe zhvillim të mëtejshëm të fshatit Qelëz. Panairi “Aromë Fshati” mbledhi vizitorë të ardhur nga zona të ndryshme të Shqipërisë, të cilët jo vetëm provuan, por dhe blenë produktet lokale.

Deklaratë Publike

Deklarata Publike e hartuar dhe nënshkruar me 21 tetor 2023, në kuadër të aktivitetit “Aromë Fshati” mbi potencialin turistik të zonës së Qelzës. Kjo deklaratë vjen si rezultat i aktivitetit që u organizua në formën e tryezës së rrumbullakët ku përfaqësues të pushtetit lokal, të biznesit dhe nga shoqëria civile diskutuan lidhur me sfidat e zhvillimit turistik të zonës dhe mundësitë për bashkëpunim dhe zhvillim të mëtejshëm të fshatit Qelëz.

FNF në Ditën Ndërkombëtare të Gruas Rurale: Njëherë e përgjithmonë të mundësohet barazia sociale dhe ekonomike për gratë nga mjediset rurale

Gratë nga mjediset rurale po përballohen me një sërë sfidash: përjashtimi social, papunësia, diskriminimi gjinor, shpërndarja e pabarabartë e të ardhurave dhe e burimeve, dominimi i normave tradicionale, privimi nga pronësia e tokës bujqësore dhe pronës, heqja e së drejtës për leje prindërore me pagesë, aksesit dhe oferta e kufizuar tek arsimit, informacioni, kujdesi shëndetësor dhe shërbimet e tjera publike dhe sociale. Kushtet e tilla i detyrojnë gratë rurale në një jetë të varfërisë ekstreme dhe e inkurajojnë migrimin.

Ky është mesazhi i kryetares së Federatës Kombëtare të Fermerëve, Vaska Mojsovska, drejtuar sot në Krushevë 200 anëtarëve që së bashku shënuan Ditën Ndërkombëtare të Gruas Rurale - 15 Tetorin, e cila tradicionalisht për të 16-tën herë organizohet nga Federata Nacionale e Fermerët me mbështetjen e Organizatës Suedeze për Zhvillim We Effect dhe nga Bashkëpunimi Gjerman për Zhvillim i zbatuar nga GIZ.

Në këtë eveniment u analizuan mënyrat si të inkurajohen gratë që të luajnë një rol kyç në sigurimin e ushqimit nëpërmjet qëndrueshmërisë së ekonomive shtëpiake rurale dhe fermave bujqësore, por edhe si të përmirësohet pozita sociale dhe ekonomike e grave nga zonat rurale.

"Ajo që duam të veçojmë si një sukses dhe rezultat i veçantë i përbashkët i yni është

miratimi i Programit të Mbështetjes së Sigurimeve Shoqërore për gratë që merren me veprimtari bujqësore. Në emër të neve, grave nga zonat rurale, theksojmë rëndësinë e këtij Programi. Është një zgjidhje e shkëlqyer që u mundëson fermerëve të marrin kompensim në para gjatë lehonisë për një periudhë 9 mujore. Ky është një sukses i madh për fermeret femra të cilat realisht e meritojnë këtë mbështetje", tha Vaska Mojsovska, kryetare e Federatës Nacionale të Fermerëve.

Në këtë manifestim mori pjesë edhe aplikantja e parë e Programit për lehoninë, Guste Zlatkova, rritëse delesh dhe prodhuese djathi dhe theksoi se ky program është me të vërtetë domethënës për fermeret e regjistruara sepse ndihmon në nëntë muajt e parë që gruaja të marrë mbështetje financiare dhe të fokusohet më shumë në përgjegjësitë për fëmijën sesa në aktivitetet e tjera bujqësore.

- Në realitet jemi larg arritjes së barazisë së grave rurale dhe na nevojitet shumë punë. Pikërisht nga institucionet nevojitet më shumë mbështetje për leadershipin e grave, zëri i grave duhet të dëgjohet dhe të zgjidhet. Kjo mbështetje nuk duhet të jetë deklarative dhe e qëllimshme, por thelbësore dhe e përditshme në formën e një partneriteti funksional në procesin e vendimmarrjes në të gjitha nivelet, që gratë nga zonat rurale të bëhen krijuese të politikave. Në këtë

mënyrë ato do ta krijojnë vetë rolin e tyre në shoqëri, por edhe do të kapërcejnë stereotipat që janë më të theksuar në zonat rurale dhe do të jenë shtyllë e ekonomisë lokale nëpërmjet rrjetëzimit dhe përdorimit të përvojave nga vendet e tjera për të përmirësuar mbështetjen ekonomike dhe sociale të grave rurale, tha Presidenti i Maqedonisë së Veriut, Stevo Pendarovski.

Suedia është mbështetëse shumëvjeçare e grave rurale në vend, tha ambasadorja e Mbretërisë së Suedisë, Ami Larson Xheini.

- Gratë nuk kanë ende trajtim të barabartë si burrat në shoqëri, hasin shumë sfida, mungesë pune, punë të papaguar, madje edhe dhunë, por ato mbeten dhe vazhdojnë të sigurojnë ushqim për familjet, por edhe për të gjithë ne. Prandaj është e nevojshme

- që të vlerësohen njësoj si burrat. Gjëja pozitive është miratimi i programeve të sigurimeve shoqërore, veçanërisht ato që kanë të bëjnë me lejen e lindjes me pagesë. Suedia i mbështet të gjitha programet për transformim dhe sukses dhe programi ynë është plotësisht i përkushtuar për të mbështetur vendin në rrugën drejt BE-së, veçanërisht nëpërmjet përforsimit të barazisë gjinore si një nga gjërat kyçe në këtë rrugë, theksoi Larson Xhein.

Aktivitetet e Federatës Nationale të Fermerëve mbështeten edhe nga Bashkëpunimi Gjerman për Zhvillim i zbatuar nga GIZ. Ambasadorja Petra Dreksler tha se nga ky vit, në kuadër të ambasadës, një vëmendje e veçantë do t'i kushtohet bujqësisë.

- Gratë në zonat rurale duhet të jenë krijuese të politika, singërisht dhe nuk e di nëse dhe kur ai ekuilibër midis burrave dhe grave u ndryshua sepse unë jam rritur në një fshat të vogël në kufirin midis Gjermanisë dhe Republikës Çeke, ku kishte numër të barabartë të burrave dhe grave dhe në shkollë dhe në profesione. Por sot numri i grave është shumë më i vogël, ndoshta kriza ka ndikuar këtu sepse shoqëria nuk i gjen mënyrat e duhura për të përdorur kapacitetet e grave. Sfidat specifike me të cilat ballafaqohen gratë rurale mund të ndryshojnë nga vendi në vend. Por ne kemi qëllime të përbashkëta: të garantojmë të drejta dhe mundësi të barabarta për çdo individ. Sepse çdo shoqëri do të mbetet prapa potencialit të saj, nëse nuk arrin të përdorë kontributin e graus për zhvillimin ekonomik dhe social, shtoi Dreksler.

Në fjalimin e vet nëpërmjet videos, ministri i Bujqësisë, Pyjeve dhe Ujërave Ljupčo Nikolovski e theksoi përpjekjen e tërësishtme të qeverisë për zhvillim të bujqësisë me theks të veçantë të gruaja rurale.

- Të gjithë së bashku e krijuam masën "Gruaja rurale" kurse ajo ishte motivimi për të vazhduar mbështetjen me fokus zhvillimin e politikave për gratë nga të gjitha rajonet që investojnë në njohuri, teknologji dhe marketing të produkteve dhe do të vazhdojmë me gjithçka që mundemi të promovojnë, gjithçka që prodhohet në vendin tonë dhe nën diellin tonë. Gratë janë të përfaqësuara në çdo program, masë dhe politikë të ministrisë. Pikërisht për këtë kemi luftuar për masën për lejen e lindjes me pagesë dhe si pilot program kemi siguruar 81.000 denarë që gratë fermere të mund ta shfrytëzojnë të drejtën e lejes së lindjes prej 9 muajsh dhe nga viti i ardhshëm shpresojmë që të zgjidhet nga sistemi që gruaja rurale të marrin vendin e merituar në shoqëri, barazinë dhe mundësitë që i meriton, shtoi ministri Nikolovski.

Natasha Dimeska, shefja e kabinetit të ministres së Punës dhe Politikës Sociale, Jovana Trencëvskës, u ndërlidh me qarjen e foshnjës së parë, nëna e së cilës është shfrytëzuese e lejes së lindjes me pagesë për gratë fermere dhe tha se shpreson që vitin e ardhshëm të ketë të jenë shumë më tepër bebe, nëpërmjet programeve që do t'i inkurajojnë këto gra të ushtrojnë të drejtat e veta.

- Është fakt që duhet të punohet më shumë për të pasur politika në mbështetje të grave, sepse sipas statistikave, pothuajse 87 për qind e vendit është tokë pjellore, e cila kultivohet më shumë nga gratë, por për fat të keq nuk ka aq shumë përqindje të barazisë. Vlerat tradicionale, mundësitë e kufizuara, ndikojnë seriozisht në stabilitetin ekonomik që gratë të jenë lidere, prandaj ne si ministri dëgjojmë dëshirat për ndryshime, barazia gjinore është prioriteti ynë, kurse kjo do të thotë të jemi të barabartë në mundësi, qasje në mundësi të barabarta. Kjo është arsyeja pse kemi aktivizuar programet e granteve për vetëpunësim, ndihmë dhe kujdes për gratë e moshuara, shtoi ajo.

"Barazia gjinore duhet të merret parasysh kur merren vendime, ndahen burimet dhe krijohen dhe zbatohen politika dhe korniza ligjore. We Effect synon të jetë një shtytës në lëvizjen e barazisë gjinore në krye të agjendës së zhvillimit rural rajonal. Së bashku me organizatat tona partnere në rajon, jemi plotësisht të përkushtuar për të sjellë ndryshime pozitive në drejtim të avancimit të vërtetë të barazisë gjinore dhe fuqizimit të grave në komunitetet rurale", tha Aneli Leina, drejtoreshë rajonale e Organizatës Suedeze për Zhvillim We Effect.

"Qasja te të dhënat dhe informacionet e reja

dhe të sakta është një parakusht për krijimin e masave të duhura, bazuar në dëshmi, për të mbështetur aktivitetet ekonomike të grave nga zonat rurale. Në këtë proces duhet të kontribuojë analiza e vazhdueshme e statusit dhe situatës së grave nga zonat rurale të Ballkanit Perëndimor, e cila po kryhet nga Grupi i përhershëm i punës për zhvillimin rural rajonal në Evropën Juglindore (SWG), i mbështetur nga GIZ. Gjithashtu, bashkëpunimi rajonal është i një rëndësie vendimtare për shkëmbimin e përvojave, njohurive, ideve dhe veprimeve të përbashkëta për fuqizimin socioekonomik të grave nga zonat rurale në Ballkanin Perëndimor, për të cilën është veçanërisht e kënaqshme iniciativa e Federatës Nationale të Fermerëve" përfundoi Karin Rau, menaxhere e projektit: Mbështetje për diversifikimin e aktiviteteve ekonomike në zonat rurale të Evropës Juglindore (SEDRÄ II)

Në këtë eveniment janë dhënë edhe certifikatat për mirënjohje për gratë dhe shoqatat e suksesshme të qytetarëve që punojnë në përmirësimin e gjendjes ekonomike dhe sociale të grave në fushat rurale.

Si përfundim i këtij eventi, i cili këtë vit kishte karakter rajonal, u nënshkrua Deklarata për bashkëpunim midis organizatave të Maqedonisë së Veriut, Shqipërisë, Kosovës, Serbisë dhe Malit të Zi për krijim të platforme së bashkëpunimit për përmirësimin të gjendjes ekonomike dhe sociale të grave nga rajonet rurale.

Në këtë eveniment morën pjesë përfaqësues të institucioneve, organizatave nga rajoni dhe gra rurale nga i gjithë vendi. Përndryshe, 15 Tetori është shpallur si Dita Ndërkombëtare e Grave nga Mjediset Rurale nga Kombete Bashkuara në vitin 2008. ●

FNF

FEDERATA NACIONALE E FERMERËVE

Federata Nationale e Fermerëve e zgjeroi spektrin e vet të veprimt. Kjo do të thotë që përveç bujqve, shoqatave bujqësore, kooperativave bujqësore, organizata mandej do të punojë në përforsimin dhe mbështetjen e kategorive të lëndueshme në mjediset rurale, mbështetje më të madhe të të rinjve dhe grave si dhe për përfshirje të tyre të drejtpërdrejtë në zhvillimin e bujqësisë nëpërmjet vendimmarrjes dhe veprimtarisë aktive. Përveç bujqve, një nga fokuset kryesore të organizatës është edhe zhvillimi rural përkatësisht tejkalimi i problemeve dhe sfida me të cilat ballafaqohet popullata rurale siç janë varfëria dhe qasja e kufizuar e popullatës rurale në shërbimet shëndetësore, edukim, informim, drejtësi dhe fuqi në vendimmarrje. Edhe mandej shtylla kryesore e veprimtarisë është lobimi në drejtim të përcaktimit të problemeve nga fusha që me punë e analizë të përbashkët do të prezantohen para institucioneve kompetente

që të gjendet zgjidhje e përbashkët, e cila do të jetë në interes të bujqve dhe të mirëqenies të të gjithë shtetit tonë. Fokusi i Organizatës Nationale të Fermerëve, edhe mandej do të funksionojë nën sloganin "Së bashku drejt suksesit" dhe nën logon e cila e simbolizon mundin dhe prodhimtarinë e bujqve tanë, është zgjidhja e problemeve më të mëdha, siç është plasmani dhe prodhimtaria cilësore. Misioni i organizatës së ribrenduar është: FERMER I ORGANIZUAR - LIDER NË ZHVILLIMIN BUJQËSOR DHE RAJONAL NË RM. Vizionin që ne synojmë ta arrijmë është: BUJQËSI FITIMPRURËSE - FSHAT I QËNDRUESHËM.

AGROPUKA

AGROPUKA është një shoqatë e prodhuesve bujqësorë dhe blegtoralë të rrethit të Pukës (Shqipëria e Veriut). Ajo është krijuar në 2001 me mbështetjen e Bashkëpunimit për Zhvillim të Zvicrës (SDC). Që nga ajo kohë, shoqata ka rritur anëtarësinë e saj dhe ka zgjeruar aktivitetin dhe shërbimet, për të plotësuar nevojat e anëtarëve dhe komunitetit në përgjithësi. Shoqata kontribuon në zhvillimin e integruar rural nëpërmjet inkurajimit dhe promovimit të zhvillimit ekonomik si dhe të iniciativave dhe veprimtarive për të përmirësuar jetesën e anëtarëve të AP dhe komuniteteve që jetojnë në zonat rurale. Në këtë mënyrë AP ndikon në reduktimin e varfërisë dhe padrejtësive sociale në zonat rurale.

Nga viti 2011, Agropuka po zbaton projektin " Të kontribuojmë në përmirësimin e qëndrueshëm të jetesës së banorëve në zonat rurale të Shqipërisë Veri-Lindore" që financohet nga We Effect (Suedi). Projekti synon përmirësimin e qëndrueshëm të jetesës në zonat rurale nëpërmjet rritjes së të ardhurave të fermerëve të vegjël dhe promovimit të demokracisë dhe pjesëmarrjes

lokale. Në dy vitet e ardhshme shoqata do të përqendrohet në tre fusha:

- (1) Përmirësimin e kushteve të jetesës së anëtarëve të AP dhe të komuniteteve në zonat ku punon AP nëpërmjet promovimit dhe zhvillimit të mëtejshëm të prodhimit, marketingut, dhe modeleve të kooperimit;
- (2) Promovimin e mbrojtjes dhe zhvillimit të mjedisit ; dhe (3) Promovimin e demokracisë lokale dhe përfshirjes sociale të komuniteteve rurale në vendim-marrjen lokale.

Grupet e synuara të shoqatës AGROPUKA përfshijnë: Anëtarët; Prodhuesit vendorë të bujqësisë, blegtorisë dhe përpunimit; Grupet e interesit të grave; Të rinjtë dhe grupet rinore.

Për këtë Agropuka do të rrisë qëndrueshmërinë, përgjegjësinë dhe kapacitetin organizativ të saj.

FONDACIONI AGRINET ALBANIA

AgriNET është organizatë shqiptare apolitike, joqeveritare dhe jofitimprurëse e regjistruar në shkurt të vitit 2005 me seli në rajonin e Korçës. Tani ajo është rrjetë e 15 organizatave bujqësore nga tre rajone të Shqipërisë. Qëllimi i kësaj organizate është pjesëmarrja aktive dhe e drejtpërdrejtë në proceset sociale, ekonomike dhe ekologjike të zhvillimit të qëndrueshëm të bashkësive të cilat jetojnë në rajone rurale në partneritet me sektorët ruralë të marginalizuar, bashkësitë e tyre dhe palët e ndryshme të prekura. AgriNet e realizon misionin e vet nëpërmjet implementimeve të ndryshme në projektin në fushën e zhvillimit rural financiar nga institucionet vendase dhe ndërkombëtare, si edhe nëpërmjet përfshirjes së drejtpërdrejtë të bashkësive, pushtetit lokal dhe organizatave të tjera joqeveritare në fushën e zhvillimit rural të bashkësisë. AgriNet siguron shërbime të

zgjeraura në pjesën më të madhe të rasteve për grupe formale dhe joformale të prodhuesve bujqësorë. Lloji kryesor i grupeve bujqësore për shërbime të zgjeruara janë: grupet e prodhuesve të cilët zbatojnë Praktika bujqësore të mira (Good Agricultural Practices - GAP), zbatim i trajnimeve të moderuara nga ekspertë në nivel nacional, organizim i shkëmbimit të përvojave për prodhuesit bujqësorë inovativë, organizim i parcelave demonstruese për testim dhe zbatim të teknologjive inovuese dhe zhvillim të publikimeve të cilat kanë të bëjnë me zbatimin e teknologjive inovuese dhe GAP.

Ky publikim është financuar nga Suedia nëpërmjet Organizatës suedeze për zhvillim We Effect. Suedia dhe We Effect nuk i kanë me patjetër qëndrimet e shprehura në këtë material. Autorët e publikimit janë përgjegjës për përmbajtjen.